NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXVIII. ÉVFOLYAM. 1907. SZEPTEMBER. VII. FÜZET.

SZÜLŐKHÖZ SZÓLÓ LEVELEK.

V. közlemény.*

Nevelni? Javítani? Nevelni! Legtöbbször annyit jelent, mint torzítani. Javítani! Ami nem olyan igazán rossz. A nevelni akarás dühe gyáva félelemmel szimatol mindenütt rosszat. Korlátolt ésszel lesi a tisztátalan felfogás bizonyíthatását. A nevelés e tévhite megsemmisíti minden jónak csíráját. Bizalmatlanságtok, félelmetek hintik mindenüvé a burján magvát. Minden bűn meg lesz bocsájtva — mondják — csak a lélek ellen vétkezők nem várhatnak bűnbocsánatot. A vétkezőnek megbocsájtani meg annyit tesz: a bűn következményeit megsemmisíteni, hogy a bűnös lelkiismerete felszabaduljon vétkének súlya alól. A mi esetünkben azonban nem semmisítünk meg következményeket. Emberről emberre, tovább s tovább cipeljük, nemzedékről nemzedékre: a lélek ellen vétett bűnök következményeit. Nem emeli le senki lelkiismeretünk nyomasztó súlyát. Ezek a bűnök megbocsájthatatlanok, mindörökké.

Hagyjátok meg a lélek szabad röptét! Őrizzétek. Védjétek szabadságát. Tanítsátok meg a gyermeket önönmagát nevelni. Ez a legjobb nevelés, melyet adhattok neki. Az a pici ember tanulja meg saját ura és szolgája lenni. Ezt a nevelést a szülő úgy érvényesíti, ha *önmagát nevelve* példával jár elől. Nincs nevelés önnevelési példa nélkül.

*

* Az I—IV. közleményt l. a megelőző füzetekben. *Szerk.*

Figyeld meg: milyen hű visszhangja a gyermek környezetének. Különösen fel fog tünni az alaphang, beszédmodor, sőt taglejtés, melyet környezete vele szemben használ. Minő hű másolatává lesz a gyermek. És aminőnek látod a gyermeket: abból vond le a tanulságot. Amint a gyermek beszél és mozog, amiként beszél és bánik környezetével: abból tanulj tapintatosan vádolni, inteni és parancsolni.

A szülői példa szóban, modorban és tettben — gyakran sajnos — elvitázhatatlan alapja a gyermek fejlődésének. A példa hathatósabb minden nevelési művészetnél. Amint érintkeztek a gyermekkel, akként fog az veletek és az emberekkel bánni. Ahogyan értékelitek, akként fogja ő a szülők és emberek értékét felfogni. Minő tévedés azt hinni, hogy a gyermek gondolkozásában és külső formákban más lesz, mint környezetének példája csak azért, mert azt a mást belebeszéljük. Az *élő* példa vonz és hat. Nem az üres beszéd. A gyermek úgy fog beszélni és cselekedni, mint ti.

Nevelők, őrizkedjetek gyerekes makacsságtól és tiszteségtelenségtől a gyermekkel szemben. A példa, a példa hat legmélyebben. Mit gondoljon a gyermek irányában használt illetlen modor vagy csekélységekkel szemben tapasztalt makacsságunkról? Ha magatok nem űztök szigorú itélkezést, önfegyelmet és nevelést saját énetek felett: akkor saját véretek megrontói lesztek. Amit tőletek lát a gyermek, ha az rossz: megmételyezi lelkét. Mert a rossz példa is példa az emberben lappangó utánzó ösztönnek. Sajátos jelenség, hogy azok, akik magukat nevelni és fegyelmezni nem tudják: kivánják meg leginkább mástól és a zsengekorú és értelmű gyermektől azt, amit ők nem tesznek. Egy ember erkölcsi komolyság nélkül adott intelme vagy parancsa, melynek önnevelési alapja nincs: megrontja a gyermek jellemtisztaságát.

A gyermek éles megfigyelő. Természeténél következetes, igazságos, becsületes és szeretetreméltó. Természetességével előnyben van szüleivel szemben. Mert a világ minket felnőtteket — még legjobbjainkat is — beszorítja a conventionális

élet békóiba. Tisztán látóságunkat, hogy igazságosan itélhessünk, befolyásolja, alárendeli. Miként lehessen tehát a szülő gyermekével szemben tekintély: fegyelmezett önnevelésből fakadó jó példa nélkül? Külső tekintélyt a szülő tényleges nagyságánál és erejénél fogva ébreszt a gyermekben. Hogy a benső élet, a lélek tulajdonságainak megnyilatkozása autoritása legyen a gyermeknek: a szülő gondolkozásának fenköltségét, tetteinek nemesítő hatását a gyermektől kell megszereznie. Csak lennétek több tisztelettel a gyermek iránt! Legyetek szégyenlősebbek előtte. Ahelyett, hogy nevelni akarjátok őt: szedjétek össze magatokat jelenlétében. Ne engedjetek meg magatoknak sem külső magaviseletben, sem benső indulatban pongyolaságot. Hányan vagytok, akiket a sors gyermekkel áldott meg és ezért nevelőknek képzelitek magatokat. Noha jobb volna, ha a rátok bizott embercsemetétől hagynátok magatokat nevelni.

*

De mert a gyermek gyámoltalanságában könnyen zsarnoki önkény alá hajtható: nemcsak testének, de lelki életének zsarnokaivá lesztek. Gondolatait abba a formába szorítjátok, amely nézeteteknek megfelel. Tetteinek, elveiteknek megfelelő irányitást adtok. Ha nem volna a gyermek annyira puha, gyönge: nem mernétek leigázni. Gondolatait, cselekedeteit korlátozni, kényszeríteni, kifárasztani lelkét. Lelkiismeretét elhomályosítani. Mindezt: mielőtt még az élettel megismerkedhetnék. Képes vagy-e általában gyermeked lényét felfogni, megérteni? Ismered-e azokat a rejtett erőket benne, melyekre egyéni életében szüksége lesz? Ha zsarnokaivá akartok lenni — saját gyermeketek zsarnokaivá — : valljátok nyiltan ellenséges mivoltotokat. De ne zavarjátok meg lelkiismeretét és itélőképességét álnok szeretettel. Hizelgő barátsággal ne tegyétek az engedelmességet szeretetének kötelességévé. Ezzel csikarva ki tőle életetek nyugalmát és kényelmét. Ne éljetek vissza gyermeketek szeretetével! A gyermek nem azért van, hogy nektek szolgáljon és hasznotokra legyen. A gyermek önönmaga kedvéért van. Sohase

legyen önzéstek áldozata. Mért neveltek önvéretekből magatoknak megtört és megalázott alattvalót?

Attól féltek, hogy a gyermek «fejetekre nő»? Te kicsinyes apa, te gyönge anya! Abban a gondolatban, hogy gyermeketek nagyobb, erősebb lesz, egykor, mint ti: legyetek boldogok és büszkék. Hiszen ő kevésbbé lesz bűnös és tudatosabban lesz nemesen gondolkodó ember, mint aminők voltak szülei! Miért tagadja meg gyöngeségtek az ösztönszerű, nagy, önfeledt szülői szeretetet? Győzzétek le félénkségteket. Támogassátok, emeljétek, fejlesszétek a gyermekben a szépet. Azt, ami az övé, azt hagyjátok meg neki. Erősítsétek kívánságaiban. Nevetve akarjon. Vidáman vállalja tetteinek felelősségét, hogy létre tudja hozni a legtökéletesebbet. Minő fenséges öröm nektek, ha a gyermekből sugárzó akarattal bíró, pompás, öntudatos ember fejlődik. Akinek diadalmas tetteiből a belétek, jó szellemeibe vetett hit és bizalom himnusa szól.

*

Szomorú és rettenetes, mikor a gyermek akarata, megtörik a szülői önkényen. Lelkiismeretének terhével pedig a rákényszerített parancsszónak ellenszegülve megbánást kell mutatnia. Sőt: bocsánatért esdekelnie. Megbánást *követelni*, holott annak magától kell ébredni a lélekben, ha kedveseit megbántotta. Ez a követelés semmi egyéb, mint a szülők lelkiismeretének nyugtatására szóló mód. Persze: a gyermek hátrányára. Ne kössétek meg lelkiismeretét magatokkal szemben. Hozzátok van már a gyermek eléggé füződve szeretetével. Mit értek el a lelkiismeret kényszerével? Megfosztjátok érzékenységétől; szűzies egységétől. A gyermek meghasonlik önmagával. Abbeli félénkségében, hogy így, vagy úgy helytelent cselekedhetne: gyáva, hazug, határozatlan emberré lesz. A világ tele van az olyan félszegekkel, akik nem mernek semmit, abbeli félelmükben, hogy mit szól hozzá felebarátja. Ilyen torz félszeg legyen gyermeketek? Aki el kell hogy kábítsa magát, ha megtévesztett lelkiismerete elől menekülni akar? Őrizkedjetek szülők a gyermeki engedetlenséget, apró neveletlenséget személyetek ellen

irányított sértésként megtorolni! De tanítsátok rá a gyermeket helyes példákkal és komoly szeretettel áthatott magyarázatokkal: mennyire *árt önmagának,* ha helytelent cselekszik. Ne magyarázd minden apró neveletlenségét sértésnek, mellyel téged megbánthatott. Hogyan bírja ki az a kedves, puha kedély, azt a rettenetes tudatot, hogy téged megbúsított? Valahányszor gyermeked akarata összeütközik a tiéddel, te mindig a sértettet adod: azt a gyönge, kis szívet mindannyiszor félelem fogja lenyügözni, ahányszor tenni mer valamit, amihez nem adtad beleegyezésedet. De a gyermek szívébe ne félelmet nevelj, de merszet. Tanuljon bátran, erővel, felelősség tudatával, tiszta, nyugodt lelkiismerettel *cselekedni.*

A félelem megöli a vidámságot. Ahol félelem van, ott nincs igazi boldogság. Vagy csak félszeg, álboldogság. És pedig mennyit tesztek hozzá, hogy a gyermek félni megtanuljon; büntetéstől, haragos tekintettől, csunya szavaktól és tisztátalan lelkektől. Gyorsan, világosan gondolkozni. Vidáman, örömmel határozni. Akarni. Félelem nélkül cselekedni. Ehhez juttassátok gyermekeiteket.

*

Nem örömmel és feltétlenül megbocsájtani tudni a gyermeknek: egy vétekkel több a szent és tiszta gyermeki lélek ellen. Mert hányszor kell *nektek* bocsánatot kérni a gyermektől, még akkor is, mikor ő kéri bocsánatotokat. Mily könnyen okozod te a gyermek boszúságát, mely irányodban neveletlenséggé lesz. Csak ekkor ne hadd soká kérni! Ne addig, míg magánkívül van lelkiismerete és szíve kínjától. Van-e fogalmad a szorongatott lélek jajkiáltásának keservéről, mikor a feloldó, megbocsájtó szó után szomjazik? Csodálkozol-e hát, hogy az a csöpp lélek ilyen pillanatban lármás, kiabál, túlcsapongó pajkos, türelmetlenül követelő? Tőled várja a megnyugtató, csöndesítő szót. A gyermek felejteni akarja csintalanságát, szótfogadatlanságát. Jóvá akarja tenni. Segítsd rá. De sajnos: vannak emberek, akik diadalt ülnek a megfélemlített kis teremtésen. Mikor azt kérdi: «haragszol még?» «Még egy kicsit harag-

szom.» Mondják csak azért, hogy elégtétellel láthassák minő nyomott lelkiismerettel fogad szót a gyermek egész nap. Értsd alatta: mindent megtesz, amit *te akarsz.* És semmit, amit *nem szabad* cselekednie. Nem ismeritek a lelkiismeret szorongó kínjait? Nem bírjátok felfogni, hogy ezen irtózat alatt mit szenved az a puha kedély, gyöngéd lélek? És hogy ezen nyomás végre elnyom minden érzékenységet? Szokott fegyvered: «haragszom reád» is elveszti hegyét. A gyermek önkénytelenül menekül hatása elől. Végre teljesen mindegy lesz neki, hogy «haragszol-e» vagy nem. Neked nem szabad okot adnod a gyermeknek szívfájdalomra vagy lelkiismeretfurdalásra. — Semmi olyan vétekre alkalmat nem keresni, mely lelkiismeretébe nyomasztólag hathatna. A gyermeknek ne kelljen soha megbánni valamit.

Gyávaság és kegyetlenség a gyermeket büntetni; akaraterejét megtörni. Büntetés után pedig bocsánatkérést követelni tőle. A gyermek felboszantott. Azt tette, ami tiltva volt. Legyen. Te voltál a vádló és biró. De a gyermeknek nincs védője. Szabad volt őt megbüntetni. Fájdalmat és szorongást, bánatot okozhattatok neki. Ezek után azt kivánjátok tőle, hogy bocsánatot kérjen? Hatalmatok kényszere alatt fájdalmában igéreteket erőszakoltok ki tőle? Miként ronthatjátok meg a gyermek kedélyét ilyen módon? Miként dúlhatjátok fel igazságérzetét ilyen nyers eszközökkel.

Ha gyermeked ápolt, *egészséges:* nem lesz rossz és neveletlen. Nem könnyen fog indulatoskodni. Nem fog makrancoskodni vagy dühbe gurulni. Vidámnak, erősnek, barátságosnak, nagylelkűnek és engedékenynek fogod találni. Mikor pedig hirtelen haraggal dühbe jön: oktasd ki, hogy míg csillapodik indulata, keresse fel a magányt. Kerülje embertársát, míg ismét helyreállt vidám kedélyhangulata. Vagyis: míg leküzdte haragját. Soha se erőszakold rá a gyermekre jelenlétedet. De kalauzold őt abba az egyedüllétbe, melybe gyorsabban megküzdünk magunkkal. És mikor megnyugodva, kibékülve visszatér hozzád, ne szólj büntetőleg haragjáról. Tiszteld tehetetlenségének sze-

mérmét. Így tanulja meg magán uralkodni. Megszégyenítés nélkül emésztő izgalmaktól menten ismét hozzád simúlni.

Azonkívül pedig: minél öntudatosabb, értelmesebb és erősebb lesz az ember, annál inkább megtanulja magából következtetve, indulatának következményeit megitélni. Uralkodni fog tudni magán minden külső, a dühét csak elmakocsolásra késztő, erőszak nélkül is. A tehetetlen pici embernek egy kiáltás, ütés, széttépése, összetörése, dobása valaminek semmi egyéb: mint haragjának szellettyűje. Utánna ismét vidám, nevet, kedves és szeretetreméltó. Hadd meg haragjának ezt a szellőzőjét, nehogy az edényt szétfeszítse. De gátold meg, ne adj okot, kerüld az alkalmat: hogy sok legyen a gőzből. Kicsi a bögre. Hamar felforr. Ne hadd tartalmát kifutni. Mindenekelőtt vigyázz: az indulatban lévő gyermekkel ne bánj *haraggal!* Hiszen azt akarod, hogy gyermeked *uralkodni* tanuljon indulatán. Hogyan? Ha téged is haragosnak, indulatosnak lát? veszekedéssel és csunya hangos kiáltásokkal akarod megtörni tehetetlen haragját? Utasitsd barátságos, szelid türelemmel az ok kicsiségének, semmiségének tudatára. Nevetve, elismerésére. Ne haraggal és szigorral küzdj a gyermek haragos indulatával. Kemény makacssággal. Kegyetlen gúnnyal. Talán még üldözéssel is. Ezzel csak izgatod, fokozod a gyermek indulatát. Gyakran — sajnos — mig szegényke magánkivül a legborzasztóbbra is képes. Bánj vele, mint a lázas beteggel. Csillapitólag, enyhitőleg. Jósággal és szelidséggel gátold meg a düh kitörését. Mint a lázbeteg paroxismusának kitörését enyhitő szerekkel igyekszünk visszafejleszteni: akként bánj haragos gyermekeddel. Kiméld őt, amint a lázbeteget kimélnéd. «De a gyermek ne jöjjön indulatba.» «Ne legyen dühös.» Igazad van. Épen ezért kerülj minden okot és körülményt, amely a gyermekből az indulatot kiválthatná. Épen úgy, mint ahogy igyekezel meggátolni betegednél a láz kitörését. És azután: hadd meg könnyeit! Azokat a kedves, enyhitő, gyógyitó, tisztitó harmatcsöppeket. Magaválasztott egyedüliségben, titokban kisirhatni magát. Lelkét, kedélyét a harag salakjától tisztára mosni. A tikkasztó hőség nyügző fáj-

dalom, égető lelkiismeretfurdalás után az üdítő esővel felfrissíteni a kiszáradt talajt; a harmat után leledző rétet. Puhára áztatni a kedély termőföldjének barázdáját, hogy az aratás bő legyen. El ne tikkadjon a vetés. Nőjjön és virágozzék.

*

Oktasd a gyermeket haragjának erejét méltóbb okokra fenntartani. Ne vesztegesse el indulatának őserejét mindennapi semmiségekre; apró boszúságokra. Előkelő okokra őrizze meg erkölcsi haragjának erejét. Ott használja, ahol semmisítő ereje teremthet. De a legjobb, ha a gyermek mitsem tud haragjáról. Ez az óriás szunyadjon a gyermekbe. Korán keltve gyönge, hitvány, satnyúlt indulattá lesz. Kicsinyes, mindennapi harag, személyes kellemetlenkedéseknél: könnyen izgatható idegekre következtet. Azaz: megbántott, megrontott, megcsorbúlt egyensúlyt vesztett lélekre mutat. A ritkán mutatkozó, nagy vonású harag, személyes vagy másokon megesett sértés miatt, mely azon van, hogy a sérelmet megtorolja vagy megbénítsa: a nagy jellemek, az erő jele.

*

«Ha nem lesztek olyanok, mint a gyermekek: nem juthattok be a mennyeknek országába.» És ti mit tesztek? Ti, akik már elvesztettétek mennyországotok jussát, a gyermeket is megfosztjátok mennyei lakából, kiüzitek lényének létével való harmoniájának mennyországából. Az ártatlan örömökből és szeretetlétből, melyben énje boldog. Ügyetlen beleavatkozástokkal egyéni mivoltába belevetitek lelkét a kétség, vétek, bizonytalanság és lelkimardosás poklába. Miért? Mert *magatok sem tudjátok megkülönböztetni a jót a rossztól.* Hagyjátok azt a gyönge csemetét valamivé lenni. Önönmagába megerősödni. Ne duljátok fel önmagához való hitét. És el fogja tudni választani a jót a rossztól.

Lényének lágy viaszába ne nyomjatok hivatatlan kezekkel jeleket, melyeket nem érthet meg. Ezek a kész törvények, melyek meggátolják fejlődésében nem lehetnek hivatva

lelke szentélyébe mennyországot teremteni. Annak alkotója mindenkinek csak önmaga lehet. Legyen a gyermek békében saját lényével. Ezt a békét könnyelműen megzavarni nincs jogunkban. «Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert övék a mennyeknek országa.» Ne gátoljátok meg őket, hogy önönmagukhoz jöhessenek. Mert csakis ők, egyedül csak ők maguk alkothatják meg lelkük, létük mennyországát.

Ne kényszerítsétek folytonosan saját énjének megtagadására. Az a kis ember csecsemő korától, a felette álló tekintély hatása alatt, állandóan izgatva van. Mikor tehát akaratának érvényt szerez: makaccsá lesz. Ha minden csekély alkalommal tilalomra, ellentmondásra talál, de lármás makacssággal megbicsakolva, majd kierőszakolja amit akar, az elégtételszerzés diadalmas érzésével fog szemben állani veled. Felnőtt korában erőszakos, mindennapi kicsinységek keresztülviteléért nagy lármát csapó ember lesz. Méltó nagy dolgok keresztülvitelére nem lesz tudatos ereje. Mert a nagyot akarni tudó, a jóindulatú igazságos ember, ritka, nagy alkalmakra őrzi «igen»-jét vagy «nem»-jét. És akkor igen az ő «Igen»-je; nem, az ő «Nem»-je sokaknak.

A korán, erőszakkal és türelmetlen igazságtalansággal felizgatott gyermekből könnyen izgató, epés ember válik. Képtelen lesz megítélni helyzetét, körülményeit embertársával szemben. Összeférhetetlen egyénné fejlődik. Az izgatható embernek, saját énjének nincs hatalmában. Sem jó, sem rossz tulajdonságainak gyeplőjét nem tartja kezében. Izgékonyságának tudatából, benső erőtlenségének érzetéből kifolyó bizonytalan, gyorsan változó, kiegyenlítetlen magaviselete: állandó elégedetlenséget szül önmagával. Mindinkább bátortalanná lesz. Elveszti önbizalmát. Semmi irányban sem lesz képes valami önállót határozni, cselekedni, aminek igazán örülni tudna. Önbizalom híján meghasonlik önmagával és az emberiséggel. Hogyan fegyelmezhesse magát valaki önbizalommal, akit könnyen ingerelhetősége ural és önbizalmát megtöri? *Deiphobe.*

(Folytatjuk.)

A CSELÉDKÉRDÉS.

I.

A modern szociális kérdések közül ez is egyike azoknak, mely a középosztály érdekeit érinti; sőt, mi több, tulajdonképen csak ennek viszonyai szempontjából van jelentősége. Az alsó néposztály és a «felső tizezer» nem érdekelt fél; az első, mert cselédet egyáltalán nem tart, a második, mert módjában van cselédeinek követeléseit könnyen teljesíteni s azért mindig akad ember, aki viszont az ő kívánalmainak megfelel.

Tipikus, általános képet adni azokról a bajokról, a melyeket háziasszonyaink e téren végigszenvednek, nagyon nehéz, mert a kisasszony-cselédtől le a parasztlányig ezer a változat. De talán fölösleges is. A legélénkebb és legközelebb álló illusztrációt bizonyára minden háziasszony maga adhatja meg legjobban, ha visszaemlékezik ebbeli tapasztalataira.

És ismerjük nemcsak mi, hazánkban, hanem ismerik a külföldön is. A háziasszonyok nagy sóhajtása kiséri ezt a kérdést úgyszólván a civilizált államok mindegyikében. S mindenki segíteni akarna rajta. Háztartási, cselédképző, stb. iskolákat állítanak; kulik behozatalát rebesgetik nemcsak idegen országban, de még nálunk is, hogy az olcsóbb, szerényebb igényű és kevésbé válogatós kinaival pótolják, illetőleg nélkülözhetővé tegyék hazai cselédeinket. De mert minden intézkedés nem elégíti ki várakozásainkat igazán, többé-kevésbé valamennyien arra a meggyőződésre jutunk, hogy e kérdés még nem forrt ki.

De vajjon csakugyan nem lehetséges-e megtalálni az eszközt, amellyel e gyötrő, végtelenbe nyúló folyamatnak irányt szabhatnánk?

Eddig, mert a kérdés tisztán gyakorlatinak látszik, csakis praktikus eszközökkel igyekeztük megoldani. Pedig gyakorlati oldalán kívül pszichologiája is van, amellyel eddig csak nagyon hiányosan vetettünk számot. A lélektani okot kerestük a külső körülményekben és magában a baj okozójában, a cselédben. Vizsgálódásunk eredménye azonban önmagunkat sem elégítette ki.

A külső körülmények, ha alattuk, mint szokás, a megnehezedett létfenntartási küzdelmet értjük, nem magyarázzák meg teljesen a változást. Mert ha csak a nehezebb megélhetés volna az ok, azon segíthetnénk a neki megfelelő egyetlen eszközzel: t. i. a bérviszonyok javításával, a cseléd szabadságainak növelésével stb. Megtettük és megtesszük ma is. A dolog természetes következményeként kellene tekintenünk, hogy a javítás után legalább is elegendő erő álljon rendelkezésünkre. S ehelyett mit látunk? Hazánkban is, a külföldön is, amelynek pedig némely országában sokkal intenzivebben eszközölték e javítást, mint nálunk, kevés a cseléd. Tehát a bajt ily módon nem sikerült gyógyítani, s ezért a cselédhiány oka nemcsak a nehezebb megélhetésben lehet.

Az optimista és mindenesetre subjektív szempontból szerencsésebb fele a háziasszonyoknak az efféle mondásokkal vigasztalja magát: — Mit csináljunk? Igaz, hogy a mai cselédeink tudni nem sokat tudnak, de követelni annál jobban értenek. A jogaikat erősen kidomboritják, de a kötelességeikkel nem nagyon vannak tisztában. Az erkölcsük sem valami magas fokon áll. De hát megváltoztak az idők. Ma már nincsenek oly cselédek, mint régen voltak. Bele kell nyugodnunk. Aztán punktum.

Hát hiszen, ha gyógyítaná vagy megszüntetné az ily felfogás a cselédkérdés sokféle, mindennap megujuló baját, bízvást belenyugodhatnánk. De mert sem egyiket, sem másikat nem érjük el vele, kutatnunk kell tovább. Az utat a keresésre azonban megmutatja ez a kijelentés: nincsenek ma olyan cselédek, mint régen voltak.

De hát miért nincsenek?

Szociál-pszichologusaink a korszellemmel érvelnek. Úgy mondják, a mai korszellem hatása okozza, hogy nincs ember, aki ma ne törekednék magasabbra, mint az alacsonynak nevezett háztartási munkák teljesítésére s ezért van oly kevés cseléd.

De hát mi is a mai korszellem?

Egyik legjellegzetesebb nyilvánulását a modern áramlatokban találjuk, amelyek mindegyikében az ember emberi mivoltának, sőt egyéniségének érvényre juttatása a vezérelv. Erre törekszik az az irányzat is, amelynek hatása alatt állnak leginkább a mi cselédeink is: a szocializmus. A munkások szocializmusa átterjedt legalább is mindazokra, akik két kezük munkájával keresik kenyerüket, tehát a cselédekre is. Ugyanazt a harcot, a melyet egykor a jobbágyság földesurával vívott, vívja ma a cseléd uraságával. Csak persze más alaki céllal és más eszközökkel. A lényeg azonban egy: felszabadulás, szellemi tekintetben is, érvényesülés. Az emberiség egy ősharcát tárja fel törekvése: az ember harcol emberi volta érvényre juttatásáért. S ebben a harcában úgyszólván telhetetlen. Nem elégszik meg külső szabadságokkal; többet akar. Szellemileg is szabad, egyenrangú és egyenlő jogú akar lenni azzal az embertársával, akit a sors szerencsésebb, magasabb állásba juttatott. — Ez a harca örök. Amíg van valami, a mit elérni célúl tüzni lehet, nem fog megelégedni az eddig kivívott jogokkal, hanem harcolni fog a nagyobbért. Addig míg elérte a határt, melyen túl nem mehet. És, mint a golyó visszapattan, ha határfalba ütközik, úgy esik vissza évszázadok előtti helyzetébe az ember is, ha e határt elérte. De nem nyugszik. Újra és újra küzd ugyanazért, amely évszázadok előtt már birtokában volt, de elveszítette, s hosszú idő alatt elfelejti és újnak hiszi harcának célját. Az egész történelem e harc leírása s a világ körforgásának gyönyörű bizonyitéka.

Ma a gazda és cseléd közti küzdelem abba a stádiumba jutott, hogy az alárendelt cseléd fel akarja magát szabadítani minden felsőség alól: egyenrangú akar lenni gazdájával. Felébredt öntudatának hatása alatt változott át a viszony gazda

és cseléd között. Mint egy német jogtudós mondja: a szolgai szerződés természete két egyenrangú fél közti munkaszerződéssé alakult. Ez a felfogás ideális szempontból nézve helyes is volna, ha mindannyian nem anyagi, hanem egyedül szellemi tekintetben egyenrangúak volnánk. Ha nem állana köztünk az egyetlen, de hatalmas korlát: a műveltség.

A korszellem nemcsak cselédeinkre, hanem a munkaadókra is rányomta bélyegét. Az utolsó évtizedek ama joga, mely a művelődés minden forrását mindenki számára megnyitotta, aki ahhoz idő és eszközök megszerzése által hozzáférhet, lényegesen megváltoztatta a középosztály életét is. Ez a társadalmi osztály szerezte meg leginkább a műveltséget, jellege is tehát megváltozott.

Véleményem szerint ez a legfőbb, sőt mi több: ez az egyetlen, ami embert embertől elválaszthat: a műveltség. Az ebből fakadó különbség érzetét igazán kiirtani nem lehet sem külső erőszakkal, sem anyagi eszközökkel, hanem csakis a vele teljesen egyértelmű, egylényegű dologgal: t. i. műveltséggel. Fény, kincs, külső tekintély, stb. mind lényegtelen dolog.

A legfényesebb anyagi körülmények közt élő, de műveletlen egyént nagyon jól megértheti szolgagunyában élő embertársa. Példa rá a műveletlen uraság és komorna közt csaknem kivétel nélkül fennálló bizalmas viszony. *Lényegileg* más igényeket csak a műveltség teremt. Vele támadnak a műveletlen előtt érthetetlen, gyakran nevetségesnek és fölöslegesnek tartott igények, de ez is tanít meg szabadságunk helyes használatára.

A szocializmus alapelvének: a minden téren való teljes egyenjogosításnak éppen ebben van az éretlensége. Korlátlan szabadságot akar adni védencének, a munkásnak, holott a műveltség nem ment még annak vérébe annyira, hogy azzal bánni is tudna. Itélőképessége még nem oly fejlett, hogy meg tudná találni a szabadság határait: a lehetségest és a lehetetlent. A szabadság ma még csak jelszó, amelyet ki akarnak erőszakolni, de amellyel a tömeg vagy nem tudna mit csinálni, vagy visszaélne vele s éppen legjobbjait taszítaná vissza. Ugyancsak

nem rosszakaratból, hanem igen gyakran ebből az éretlen felfogásból fakad a cselédnek sokszor érthetetlenül ellenszegülő magatartása oly dolgokban, melyek természet szerint őt illetnék.

Látjuk tehát, hogy a végső, tulajdonképeni ok sokkal mélyebben fekszik, mint azt gondoltuk volna. Nem könnyen múló bajjal van dolgunk s nem is lesz megszüntethető múló eszközökkel. Cseléd és uraság a korszellem hatása alatt eltávolodtak egymástól és minket ez az eltávolodás bánt legjobban. Mert ez vonta maga után a régi, patriarchális jó viszony megbomlását, amelyben jól érezték magukat elődeink. Ma a cseléd érdekei nem azonosak többé az uraság érdekeivel. A cseléd és uraság közt fennálló rideg bérviszony pedig sehogysem illik a családi élet annyira óhajtott melegébe. Még érzékenyebbé és tűrhetetlenebbé teszi elviselését a középosztály mai életmódja. A modern művelt embernek ezer érdeke és ugyanannyi kötelessége van. A nap minden órája, az óra minden perce egy előre kijelölt cél szolgálatában áll. A munka mennyisége a lehetőség legvégső határáig van kiterjesztve, csakhogy valahogyan kitöltsük a műveltséggel megnövekedett igények s a mindig nehezebbé váló megélhetési követelmények közötti ürt. Csoda-e, ha ily életmód mellett egy-egy akadály, egy ellenállás jobban ingerel, elkeserít, mint mást, ha érzékenyebbek és türelmetlenebbek vagyunk, mint voltunk azelőtt?

Munkánkat nehezíti meg ez a nap nap után megujuló, sokszor érthetetlen vagy éppen jogtalan ellenállása a cselédnek, akit pedig segítségül vettünk. És amellett a cseléd sincs megelégedve. Több szabadságot, munkaerejének kisebb mértékű kihasználását követeli, sőt barátai még a jó módot, melyet szolgálatában megismer és élvez is, károsnak tartják rá nézve. Mert azt állítják, hogy a jó életmódhoz szokott cselédleány később nem lesz hajlandó szegény ember felesége lenni. Reformálást kíván tehát mindkét fél. Hogy sikerül-e ez a reform és mikép lehetne eszközölni, az más fejezetbe tartozik.

Budapest. *R. Zsigmondovics Irén.*

(Folytatjuk.)

SZÜNIDEI TOVÁBBKÉPZŐ TANFOLYAMOK JENÁBAN.

Most, midőn oly általános mozgalom indult meg hazánk szellemi társadalmának legfelsőbb köreiben a népmívelés és szabad tanítás kulturális céljainak megvalósítására, nem érdektelen annak fölemlítése, hogy Németország egyik legrégibb egyetemi városa, Jena volt az első, mely hasonló kulturális céloktól buzdítva, életbeléptette a szünidei tanfolyamokat.

A szerencsés eszme megvalósulása a világhírű pedagógus, Rein, és társa, Detmer jenai egyetemi tanárok nevéhez fűződik. Ők hívták össze 1889-ben Jenában a thüringiai tanítóságot, hogy nekik új irányokról és tudományos kérdésekről tájékozást nyujtsanak. — Az első tanfolyamnak tehát csak két előadója volt, két tárgya és mindössze 25 hallgatója.

A jenai professzorok példája után indultak aztán a többi német egyetemi városok is: 1894-ben Greifswald, 1896-ban Marburg, majd Kiel, Würzburg, Cassel, München stb. mind életbeléptették a szünidei tanfolyamokat.

Jena, mint kezdeményező, mindig első helyen állt látogatottság tekintetében; 1906-ban már 424 hallgatója volt, az idei 1907 agusztusi tanfolyamban pedig összesen 526.

A tanfolyamok népszerűségét nemcsak ez a nagy számarány bizonyítja, hanem az a tény is, hogy a hallgatók a legkülönbözőbb nemzetekből, a föld minden részéről, mint valami nagy világvárosba gyülnek össze ide azért a szellemi élvezetért, melyért nem sajnálnak sem időt, sem pénzt, sem fáradságot, sőt legtöbben évenként visszatérnek, s mindig nagyobb érdeklő-

déssel és lelkesedéssel hallgatják a kiváló szakemberek előadásait.

Mert ma már nem csupán a jenai egyetem professzorai tartanak itt előadásokat, hanem több kiváló tudós tanár Németország különböző egyetemeiről.

Az idei tanfolyam sikeréhez összesen 38 előadó járult hozzá. Legtöbb előadója volt a természettudományi szaknak, és talán legtöbb látogatója is, valamint a pedagógiai szaknak. Ezeken kívül voltak még: pszichologiai, sociologiai, theologiai, történeti, filozófiai és nyelvi szakok.

Az itteni nyelvi kurzusok (német, francia, angol) érdekessége különösen abban áll, hogy a hallgatók, kik maguk is többnyire nyelvtanárok, a legkülönbözőbb nemzetbeliek, a módszer tehát nem lehet más, mint direkt módszer, mely teljesen kizárja a fordítási gyakorlatokat és az anyanyelv használatát, de emellett tekintettel van a nyelvbeli sajátságokra és a főbb nyelvtani szabályokra is.

Ennek az úgynevezett «*módosított direkt módszer*»-nek megalapítója S. Alge igazgató, ki iskolájában (Mädchenrealschule) St.-Gallenben, éveken át sikerrel alkalmazta azt, azon elvből indulván ki, amelyet már Locke, Basedow és Pestalozzi hangoztattak, hogy t. i. a nyelvtanulásnak is szemléltetés az alapja.

Mivel a közvetlen szemléltetés az iskolában nehéz, sok tekintetben kivihetetlen, S. Alge a Hölzel-féle faliképeket vette használatba. Ezek az általánosan ismert szemléltető képek és a rajtok lévő jelenetek legtöbbször csak kiindulási pontul szolgálnak, s lassankint hozzájuk fűződik mindaz, ami a tanulók szemléletkörébe tartozik. A tanító kérdéseivel meghatározza a gondolatmenetet, a tanulók felelnek, néha egymásnak is adnak fel kérdéseket, ami különösen élénkké teszi a különben száraz nyelvtanulást. S. Alge módszerének célja, a gazdag szókincs gyüjtése mellett, a tökéletes kiejtés elsajátítása, s a gondolatok gyors reprodukálása szóval és írásban. Az írásbeli dolgozatok fokozatosan vezetik rá a tanulót arra, hogy 1. helyesen le tudja írni azt, amit hallott, 2. szerzett szókincse segítségével önálló

leírást is tudjon készíteni s később már egyes eseményt is elbeszélni. Hogy valaki a helyesírást jól megtanulja, ahhoz szükségesek a fonetikai gyakorlatok, — a hangoztatás, a fül képzése. «L'oreille — mondja Gouin — est le premier ministre de l'intelligence.» S. Alge módszere szerint a tanuló nem a nyelvtanból tanulja meg a nyelvet, hanem fordítva: a nyelvből a nyelvtant, előre kigondolt terv szerint, időről-időre összefoglalva.

Több mint 20 évi sikeres gyakorlat után S. Alge könyvet írt módszeréről; ezt később átdolgozta W. Rippmann Londonban. Jelenleg már német, francia, angol és olasz nyelven is megjelentek S. Alge könyvei és nem csak hazájában, Svájcban hanem Angol-, Svéd-, Spanyolországban, sőt Japánban is használják azokat.

A jenai nyelvi kurzusok között különösen érdekes volt Lehmensick professzor előadása a német nyelvi haladócsoportnál. Lehmensick tanár ugyanis erre a célra átdolgozta a thüringiai mesék és mondák egy részét; a Meinhold-féle német meseképekhez szöveget írt, s a bájos szövegű illusztrált meséket szétosztotta hallgatói között, kiknek figyelmét egészen lekötötte szép, világos előadásával és soha ki nem fogyó kedélyességével, humoros ötleteivel.

Előadásának tartalma s menete a következő volt: A nyelvnek lényege, a nyelv, mint a lélek tartalma, mint kifejezés és a reprodukció eszköze.

Nyelvtani részletek, különös tekintettel az idegen nyelvűekre; etymologiai magyarázatok, érdekes bepillantás a nyelv történeti fejlődésébe és belső életébe.

Szóképzés, a szavak jelentése, értelemátvitel, szó- és mondatszerkezet. — A német nyelv karaktere, lényege, nyelvmethodus: mesék, mondák, költemények alapján.

A direkt módszer segédeszközei: képek, jelenetek (rögtönözve a hallgatók köréből) meseszöveg alapján. (Összefüggő, élénk stil, nem száraz, összefüggéstelen mondatok.) Az alkalmazott Meinhold-féle meseképek művészi kivitelűek, élénk drámai jelenetek, nem csupán szemléltető képek. A délelőtti órákban a

professzor magyaráz, a délutáni órák pedig alkalmat adnak a nyelvgyakorlatra, melyben a hallgatók mind aktiv részt vesznek. E délutáni órákra nézve jellemző a frisseség, elevenség, a foglalkozás változatossága, s ezek hasznos eszközeiképen a szabatos kiejtés, valamint különböző szólás- és kifejezésmódok helyes, változatos alkalmazásának gyakorlása.

Mindezekből látszik, hogy a két heti kurzus nem arra való, hogy valaki az idegen nyelvet tökéletesen elsajátítsa, de a tanár élénk előadása nyomán áttekintéshez jutva, jobban belehatolhat az illető az idegen nyelv szellemébe, s ezáltal biztos útmutatást nyer a továbbképzésre.

A szünidei tanfolyam rendezői gondoskodnak arról, hogy a hallgatókat az előadásokon kívül is kellemesen elfoglalják. Kirándulások-, táncestélyek- és egyéb szórakozásokban nincs hiány.

Jenát egyébként természeti szépsége, magas kulturája és történelmi jelentősége is érdekessé teszik.

Sokszor adott itt találkozót egymásnak a két költőkirály: Goethe és Schiller. Utóbbi, mint a jenai egyetem ünnepelt tanára, hosszabb ideig tartózkodott e festői szépségű városkában, melynek nyugalma és természeti bája — Schiller saját vallomása szerint — nagyban hozzájárult költői tevékenységének fokozásához. Még most is látható a jenai egyetemi csillagvizsgáló kertjében a fenyvesektől körülvett köasztal, melynél Goethe és Schiller irodalmi eszmecseréket folytattak, s ahol Schiller a költői ihlet szent perceiben megalkotta örök szép művét, Wallensteint.

Jena egyik legimpozánsabb palotája, a Zeiss-féle alapból épült: «Volkshaus». A nemes formájú, német rennaissance stílü épületet erkélyek, tornyok, művészi kőfaragás, üvegfestés ékesítik. Belső berendezése fejedelmi. Gyönyörű olvasóterme és világhírű népkönyvtára van, mely körülbelül 20—21000 kötetet tartalmaz. Kitünően felszerelt tantermeiben egész éven át a nép számára tartanak továbbképző tanfolyamokat. Ez volt otthona eddig a nyári szünidei kurzusoknak is. Itt van elhelyezve a s ünidei tan-

folyam titkári hivatala is, mely a tudakozódóknak mindenkor szivesen nyujt utbaigazítást és fölvilágosítást, továbbá kivánatra gondoskodik lakásról és ellátásról is. Ez idén különösen igénybe volt véve e tekintetben is a titkári hivatal vezetősége, miután a tanfolyam látogatottsága annyival nagyobb volt az eddigieknél.

Találóan jegyezte meg erre nézve a hallgatók és előadók kedélyes bucsúestélyén a kurzusok szellemi vezetője, a híres Rein pedagógus, hogy minden eddigi kurzussal szemben az idei valóságos «Überkurzus» volt.

Jena. *Buday Jolán.*

FELSŐBBFOKÚ GAZDASÁGI LEÁNYISKOLA

(Amizon Rics-Glück alapítvány.)

Évek óta sürgetem a magyar nők gyakorlati gazdasági képzését. A köznépünk oktatását Halász m. tanácsos már ez irányban megindította. A középosztály leányainak képzése azonban még mindig elméleti-tudományos; polgári iskola, felsőbb leányiskola elvégzése után a tanítónői oklevél a végcél; jobb anyagi viszonyok közt élő szülők gyermekei az egyetem kapujához igyekszenek eljutni!

«Elvész az a nép, mely tudomány nélkül való!» Igaz. De az élettudománya: a gyakorlati munka tökéletessége. «Nem a munka neme, hanem az elvégzett munka tökéletessége nemesít.»

A mi magyar nőnevelésünk oly tökéletes fejlődést vett fel, hogy kulturpolitikusaink büszkén tekinthetnek az elért eredményre.

A gyakorlati kézimunka-oktatás felé is fordult már figyelmök; — csak épp a középosztály leányai úsznak nyakig az elméleti tanulás áramlatában, szinte elfeledkeztek — a nők gazdasági képzéséről. Nőnevelésünk gerincének pedig a nők minden irányú gazdasági képzésének kellene lenni. Nemzetünkre életkérdés, hogy háztartási, mezőgazdasági, kertészeti, ipari iparművészeti, kereskedelmi iskolákat állítsunk fel.

Végtelen örömmel látom erre a törekvést. A jelen magas kormány mindenre kiterjedő gondoskodása, hír szerint magasabbfokú gazdasági szakiskolákat alkot a középiskolát már elvégzett leányok számára.

Ez iskola a gazdasági és háztartási ismereteket tovább-

fejleszti, de főcélja a nőt élethivatásának megfelelően gyakorlatilag kiképezni.

«Az újuló nemzedéket az élet megváltozott föltételeihez kell nevelni. A munkához és valamire való alkalmassághoz, nemcsak pályát kell választani, de ez nagyon fontos — azon is úgy kell vezetni, hogy egész világításában a valamire való alkalmasság az önállóság és a munka legyen a vezető gondolat. Ne a név! Ne a család. Ne a protekció kilátása! Ne még a diploma gondolata sem!» Új élet irányként írja ezt elő kiváló írónk Quintus.

A középosztály leánygyermekeit vezessük az új életirány felé.

Ezért fontos, hogy magasabb gazdasági-, ipari-, iparművészeti iskolákat állítsunk, ahol a művelt család leánygyermekei szivüknek, lelküknek kedves foglalkozásokat találjanak. Egyéni képességük alkotó erejét saját javukra s a közjó javára kimüvelhessék, hogy még pipere ruházati iparunk is a francia műiparral versenyre kelhessen.

Az utolsó 30 év alatt eltemettük a magyar házi ipart, melynek egy ezer esztendőn át művelője a nő volt.

Butoraink, ruházatunk francia, angol és germán izlés után készült rongy osztrák termék; s a cseh, morva, steier iparosok mindenütt ránk áradó selejtes termékei kihivóan hirdetik elmaradásunkat. Szerencsére már látjuk azt, s küzdünk ellene.

A magyar Genius fellázadt, s a magyar úri asszony e küzdelemben nem maradhat hátul. Köztudattá vált, hogy magyar ipar fellendülését a magyar úri asszony mozdíthatja elő s komoly követelés hogy a teremtő munkából részt kérjen a művelt magyar leány is. Komoly követelés lett, hogy a magyar fajnak vele született szép érzéke, jóizlése, eredeti művészi alkotó ereje érvényesülését minden téren elő kell mozditani, a magyar lélek teremtő erejét művészi alkotásokra kell felhasználni, hogy jellegzetes magyar voltunk otthonunkban, ruházatunkban, szokásainkban is kifejezést találjon.

De ezt az alkotni tudást ki kell fejleszteni, a magyar társadalom ezt a jóravaló hajlandóságát, lelkesültségét fel kell használni: s épen ezért kell a nők magasabb gazdasági, ipari, iparművészeti oktatását is rendszeresen szervezni.

A vallás és közoktatási miniszter az *Amizon-Rics-Glück*-féle alapítványt akarja ily irányban értékesíteni és azt a nők gazdasági, ipari, iparművészeti képzésére fordítani.

Ennek a remélhetőleg mielőbb megnyíló iskola jövőjének érdeke, hogy minél magasabb színvonalra állítsuk. Felsőbb leányiskola VI. osztályának sikeres elvégzését, sőt elemi iskolai oklevelet kell a felvételnél megkövetelni és csak kivételes esetben — talán eleinte — lehetne a IV. polgári iskolai bizonyítvánnyal megelégedni.

Ha az iskolának ilyen magasabb képzettséggel bíró tanítványai lesznek, a lenézett ipari foglalkozást — jó családok leánygyermekei űznék, mint önálló iparosok vagy mint alkalmazottak vagy mint szaktanítónők. Az úri leány emelné magával, népszerűsítené az ipari foglalkozást. Nem lenne az iparososztály a társadalmunk létrájának alsó fokán rekedt, lekicsinyelt osztály, hanem az egyénileg művelt, tanult iparos — műveltségéhez, vagyoni viszonyaihoz mérten az úgynevezett jótársaságnak is tényező tagja lehetne. Ezt az idealis, a magasabb culturával járó állapotot, csak akkor érjük el, ha a művelt családok leányait ipar, iparművészeti, gazdasági foglalkozásra és azok megbecsülésére tanítjuk meg.

Ennek a magasabb fokú gazdasági leányiskolának szerintem több ága lehetne, nevezetesen: 1. háztartási, 2. mezőgazdasági, 3. kertészeti és 4. varrási szakiskola; ez utóbbi *a)* a felsőruha varrás, *b)* fehérnemű varrás és *c)* más kézimunka művészi készítését foglalná magában. 5. szakosztálya az iparművészeti rajz és festés lenne, melyben *a)* női kézimunkáknak rajzolása tervezete és átvitele, *b)* porcellán, majolika és üveg festés, *c)* selyemfestés, *d)* kisebb iparművészeti tárgyak tervezete taníttatnék. Ide csatlakoznék 6. a kereskedelmi szakiskola, 7. tanítónő képesítés a felsorolt szakokra és végül 8. a vendéglős

iskola. Az iskola hivatásának teljes betöltéséhez járul, ha szobalány és házvezetőnő s anya helyettes iskolával kötjük össze.

Az iskolának elméleti tárgyai lennének: 1. Magyar nyelv és irodalom, 2. esztetika, 3. német nyelv és irodalom, 4. francia nyelv és irodalom, 5. kereskedelmi számtan, 6. könyvvitel, 7. háztartástan, 8. gazdaságtan, 9. konyha vegytan, 10. legszükségesebb polgári törvények ismerete, 11. sztenografálás, 12. állattan, 13. növénytan, 14. egészségtan, 15. neveléstan, 16. ének, 17. zongora.

Minden szakiskola előkészítő-osztállyal, műhellyel és művészi osztállyal kell hogy bírjon s mindenikhez legalább két rendes és két segédtanítónő, esetleg tanár és munkavezető alkalmazása szükséges. A felszerelés teljesen berendezett gazdaság képét kell hogy mutassa. Kert, tehénistálló, baromfiudvar teljesen mintaszerű. A vendéglős iskolához egy 10—15 személyre szóló penzió álljon a tanulók kezelése alatt. E penzióhoz nyilvános étkező-termet lehetne csatolni, hogy a leginkább önálló keresettel bíró nőközönséget részben a növendékek, részben a cselédiskolába járó leányok szolgálnák ki.

Persze e vázlatos terv még sok megbeszélést, tanácskozást követel. Példát találunk rá külföldön eleget. A fontos az, hogy az iskola mielőbb és minél nagyobb méretekben létesüljön.

Kolop. *Özv. Végess Sándorné.*

EGY ÉV A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK ÉLETÉBŐL.

Szeretjük áltatni magunkat azzal, hogy hazánkban a nőnevelés ügye semmi kívánni valót sem hagy hátra. A figyelmes szemlélő azonban nem találja ilyen rózsásaknak az állapotokat. Azt nem mondhatjuk ugyan, hogy a nőnevelés mostoha gyermeke közoktatásügyünknek, de azt már teljes nyugodtsággal állíthatjuk, hogy a fiúk nevelése mellett a leányok nevelésére nem fektetnek olyan nagy súlyt, amint azt korunk művelődést hirdető szelleme megkívánja.

Ha hazai nőnevelésünk hátramaradottságát példákkal akarnók plausibilisebbé tenni, úgy a külföldi nőnevelést állíthatnók szembe a hazaival. De maradjunk csak itthon. Mig a legutolsó falusi jegyzőtől is azt kívánjuk, hogy nyolc osztálya legyen, vagyis azt, hogy a középiskola nyolc éve alatt megszerezhető általános műveltséggel rendelkezzék, addig a legműveltebb nőtől nem kívánunk több műveltséget, csak annyit, a mennyit a felsőbb leányiskola hat éve nyujt. Szembe állítva egymással ezt a két tényt, minden elmélkedésnél szebben és jobban tünteti elő azt az óriási különbséget, amely a fiúk és a leányok nevelése között fennáll.

Tagadhatatlan, hogy a felsőbb leányiskolákban behozott legujabb tanítástery ezen észlelhető nagy különbséget csökkenteni törekszik, a mennyiben a fiú középiskolák tanítástervét nyujtja — kicsiben. A dolog természete azonban azt hozza magával, hogy hat év alatt semmiképp sem lehet azt az anyagot elvégezni, amit a fiúkkal is csak nagy nehézséggel lehet elvégeztetni nyolc év alatt. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt

a körülményt sem, hogy a felsőbb leányiskolákban az egyes tárgyakra fordított órák száma is kevesebb, mert vannak olyan tárgyak, mint a kézimunka és a háztartástan, a melyeket a fiúk nem tanulnak, továbbá a középiskolákban az ének rendkívüli tárgy, míg a felsőbb leányiskolában kötelező, ezenkívül a fiúk az alsó osztályokban 28 órát, a felsőkben 30 órát töltenek hetenként az iskolában, addig a felsőbb leányiskolában a növendék az első osztályban hetenkint 26 óráig van az iskolában, a többi osztályokban pedig 28 óráig. Nem csak a kevesebb év, hanem a kevesebb óraszám is útját állja annak, hogy a leány azokat az ismereteket és úgy sajátítsa el, a melyeket és a hogyan a fiúnak el kell sajátítania.

Ebben a körülményben leli magyarázatát az a szomorú tény, hogy a felsőbb leányiskola új tanításterve sokat markol és keveset fog. Különösen a magyar nyelv és irodalom, továbbá a magyarok történelme sínyli meg e sokat markolást, mert az órákat elviszik előlük a többi tárgyak. Az új tanítási tervben például a magyar történelmet csak a II. osztályban tanítják heti két órában (!), azonkívül a VI. osztályban szintén heti két órában. A magyar nyelv oktatásánál is számos hiány van, de mindezek és a többiek elősorolására most nem térünk ki, mert csak annak bebizonyítása volt főcélunk, hogy a mai kor nem lehet és nincs is megelégedve a nőknek ama műveltségével, a melyet a hat osztályú felsőbb leányiskola nyujt.

Érzik ezt a szülők. Azért a felsőbb leányiskola hat osztályának befejezése után tanítónőképzőbe küldik leányaikat anélkül, hogy leánykáiknak utóbb tanítónői állást keresni akarnának.

Érzik ezt maguk a pedagógusok is, ezért szerveznek iskoláik mellett különféle továbbképző tanfolyamokat, amilyent a budapesti VI. ker. áll. vagy a Veress Pálné felsőbb leányiskoláknál látunk, ezért törekedett a VI. kerületi felsőbb leányiskola igazgatója az alsó négy osztályban a tanítási anyagot a gimnáziumi anyaggal kapcsolatba hozni, amelyről az értesítőben azt olvassuk, hogy «ez az alkalmazkodás amellett, hogy a gimnázium igényeinek megfelel, a felsőbb leányiskola egységét nem-

csak hogy nem bontotta meg, hanem a tanítási anyagnak helyesebb beosztásával a felsőbb leányiskola most érvényben levő tanítástervének fogyatkozásait el is tüntette.» A budapesti két leánygimnáziumnak növendékei is évről-évre szaporodnak, s ami legörvendetesebb ebben a szaporulatban, az a jelenség, hogy az érettségit tett leányok közül igen sokan nem folytatják tanulmányaikat az egyetemen (l. budapesti VI. ker. áll. fels. leányiskola értesítőjében közölt statisztikai adatokat), hanem teljesen meg vannak elégedve azzal a műveltséggel, amivel a férfiak általában rendelkeznek. Ezek a leányok tehát nem szaporítják a «női szörnyetegek» számát. De meg vagyunk erősen győződve arról, hogy ezek a szörnyetegek azonnal nem lesznek oly rettenetes szörnyetegek és oly igen nagyon büszkék tudományaikra, ha majd a többi művelt nő sem lesz oly igen messze tőlük — a műveltségben.

Mert hát hogy is állunk e részben? Az egyetemet végzett nő teljes hat évvel tanul tovább, mint egy felsőbb leányiskolát végzett leány. Ez már igen nagy szó! De még jelentősebbé lesz azon körülménynél fogva, hogy a növendék épp akkor hagyja ott a felsőbb leányiskolát, amikor az esze nyiladozik, értelme fogékonyabb lesz «magasabb rendű» kérdések megértésére, szóval, amikor az alapismeretek megszerzése után a szó legteljesebb értelmében taníthatóvá válik, a tudásvágya éledezik és az egyes tudományok iránt érdeklődni kezd. De mert éppen akkor hagyja ott az iskolát, amikor alig haladt valamivel tovább az alapismeretek megszerzésénél, önmagában nem tud tovább menni, megakad, kedvét veszti és a szellemi mozgalmak iránt csak annyiban érdeklődik, amennyiben egy érdekfeszítő regény jut a kezébe vagy egy nagyon felkapott szindarabot néz végig. Minden más szellemi termék iránt hideg, közönyös lesz, sőt a legteljesebb mértékben untatja. Ezért válik ki azután oly annyira az egyetemen végzett nő a többi nő között, mint a sugár jegenye a törpe fák közül, míg ha minden nőnek nyolc osztályú végzettsége lenne, akkor sokkal nehezebbé fog válni a kiválás, a kitűnés.

Társadalmunk mai berendezése, a műveltségnek általános elterjedése megkövetelik tehát, hogy a hat osztályú felsőbb leányiskola minél előbb nyolc osztályuvá alakíttasék át. Ezen átalakítás magával hozná a tanítástery tökéletes kiegészítését, de legfőbbképen azt, hogy a magyar irodalom és történelem méltó helyet fog kapni a többi tárgyak között. A női emancipáció kérdése ennél szebben semmikép sem nyerhetne megoldást!

A tanítástervet említve, eszünkbe jut, hogy az új tanítástervhez még ebben az évben sem kaptuk meg a várva-várt utasításokat. A fiú-középiskolák már pár év előtt megkapták, a felsőbb leányiskoláé még mindig késik legnagyobb kárára magának a tanításnak, mert hát akárhogy forgatjuk is a kérdést, mindig jó, ha valami zsinórmérték van a tanító kezében, amely szerint neki haladnia kell. Világért sem akarjuk azonban azt, hogy az utasítás teljesen lekösse a tanítót, megbénítsa, megsemmisítse egyéniségét, hanem egy bizonyos maximális és minimális határ között a tanító egyéniségének tág teret engedjen. A mostani utasítás nélkül való állapotnak káros voltát — azt hiszem — nem kell külön ecsetelnem.

De ha már benn vagyunk annak elősorolásában, hogy miknek hiányát érzi igen nagyon a felsőbb leányiskolai intézmény, megemlítjük, hogy a felsőbb leányiskolák még mindig nincsenek törvényhozásilag elismerve, holott a fiú középiskolák már réges-régen; hogy még mindig nem némult el az «ügyviteli-utasítás»; hogy az 1887. évben (27.999. sz. a.) kiadott szervezeti szabályzat már teljesen elavult, hisz ebben még a tanfelügyelők hatáskörébe tartoznak a felsőbb leányiskolák, holott már régen kikerültek onnan és hihető, hogy az ideiglenesen életbe léptetett miniszteri biztosi intézmény is megszűnik, hogy helyet engedjen az egyedüli helyes felsőbb leányiskolai főigazgatóságnak. Még ha azt is megemlítjük, hogy hiába vártuk, hogy a lefolyt tanítási évben megalakuljon a felsőbb leányiskolai tanári kör, úgy teljesen kimerítettük annak elősorolását, mik nem történtek meg a felsőbb leányiskolákban

az elmult iskolai evben, így most áttérhetünk azok előadására, amelyek valójában megtörténtek, amelyekről az év végén kiadott értesítők világosítanak fel.

Kezdjük mindjárt a bevezető cikkeken.

Az idei felsőbb leányiskolai értesítőkben 19 cikket olvashatunk. Kettő ünnepi beszéd. Az egyiket *Madarász* Flóris dr. tanár tartotta junius 9-én a király megkoronáztatásának negyvenedik évfordulója alkalmából az egri r. k. felsőbb leányiskolában, a másikat *Valkovszky* Erzsébet mármarosszigeti áll. fels. leányiskolai tanítónő írta és olvasta fel november 19-i Erzsébet-ünnepély alkalmával.

Három cikk a mult évben lefolyt II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bujdosó társainak hazahozatala alkalmával rendezett országos ünnepek hatása alatt keletkezett. Az elsőt a békéscsabai értesítő hozza. Címe: A nemzeti küzdelmek kimagasló női alakjai. Irta: *Novák* Róza dr. Megemlékszik e cikk Károlyi Zsuzsannáról, Katalin hercegnőről, Lorántffy Zsuzsannáról, Széchy Máriáról és Zrínyi Ilonáról. A második ily irányú cikk a lőcsei értesítőben jelent meg. *Földi* János tanár írta, címe: Zrínyi Ilona, Thököli Imre és II. Rákóczi Ferenc élet- és jellemrajza. A harmadikat a miskolci ev. ref. fels. leányiskolai értesítő hozza *Tóth* Irén tanítónő tollából «II. Rákóczi Ferenc emlékezete» címmel.

Meghalt kartársáról emlékezik meg *Józsa* Menyhért tanár (Sopron), aki meleg szavakkal búcsúztatja el Tschürtz Oktáviát. *Csík* Mária tanítónő (Szeged) Pfendesack Irén emlékének szentel kegyeletteljes szép sorokat, a Veres Pálné-féle felsőbb leányiskola értesítőjében pedig az első sorok *Patzel* Anna tanítónő emlékének vannak szentelve.

Szoros értelemben pedagógiai cikk csak egy van: *Tedeschi* Borbáláé (Szeged) aki «Figyelem és elfáradás» cím alatt a szellemi megerőltetés ellen száll síkra és arra a végeredményre jut, hogy a gondjainkra bízott leánygyermekek szellemi erejének igénybevételénél és munkájok beosztásánál mindig tekintettel legyünk a higienia követelményeire, mert nincs komolyabb és

felelősségteljesebb kérdés, mint a fiatalság szellemi életének egészsége.

Márs its Rozina a temesvári áll. fels. leányiskola igazgatója a «Gyakorlati háztartástanról a felsőbb leányiskolában» értekezik, amelyben a háztartási tanfolyam szervezése és életbeléptetése mellett száll síkra.

De Gerando Antonia (Kolozsvár) «Mi különbözteti meg a művelt embert a műveletlentől»? című cikkében a műveltség külső és belső ismérveiről szól és azokat a módokat ismerteti, amelyeknek segélyével az egyes tantárgyak az igaz műveltség megteremtésének szolgálatában állhatnak.

A mostani leányiskolák reformjának aktuális kérdésével foglalkozik igen behatóan és nagy olvasottságot eláruló talpraesettséggel *Vozáry* Miksa (Mezőtúr) «A felsőbb leányiskola és a középiskolai reformok» című cikkében, míg a budapesti VI. ker. áll. fels. leányiskola értesítőjében *Ince* József «leánygimnáziumok»-ról ejt néhány szót.

A trencséni áll. fels. leányiskola harminc éves történetét írta meg *Vajda* Gyula dr. «Harminc év» cím alatt, a mezőtúri áll. fels. leányiskola tíz éves multjára tekint vissza *Fehér* Gézáné, míg egy ismeretlen szerző a szombathelyi értesítőben a szt. Domokos rendi nővérek vezetése alatt álló róm. kath. felsőbb leányiskola vázlatos történelmével ismerteti meg olvasóit.

A nyitrai r. k. felsőbb leányiskola értesítőjében «Egy-két bevezető gondolat» című cikk ismeretlen szerzője mentől több római katolikus iskola felállítását sürgeti, továbbá azt a kérdést feszegeti, vajjon szabad-e a leánynövendékek kezébe regényeket adni s arra az *eddig nem tudott végeredményre* jut, hogy erkölcsös, jó regényt, mint Jókainak «Új földesúr»-át, szabad a növendékeknek olvasniok, de erkölcstelent — nem. Ehhez hasonló egy-két bevezető eredeti *gondolat* bizonyára igen sokat fog lendíteni a hazai leánynevelés ügyén.

Ezeken kívül van még három szószoros értelemben vett tudományos cikk. Az egyiket *Kiss* Aladár írta «Horatius és Vergilius Róma ethikai megújhodásában» címmel (Budapest,

IV. ker.), a második *F. Szántó* Károly tollából került ki (Pozsony), címe: «Pozsony városháza». a harmadiknak szerzője *Takács* Sándor (Székesfehérvár), aki a magyar vámrendszerről értekezik az Árpádok és Anjouk alatt.

A többi értesítőben nem találunk semmiféle bevezető cikket, ezeknek helyét a felsőbb leányiskola szervezetéből vett kivonat foglalja el, amelyből az olvasó a felsőbb leányiskola célját ismerheti meg.

Minden évben szóvá tettük, így az idén sem hallgathatjuk el, hogy a szatmárnémeti-i ev. ref. felsőbb leányiskola még mindig négy osztályú és az értesítőben nyomát sem látjuk annak, hogy az illetékes körök lépéseket tettek volna az iránt. hogy hat osztályúvá egészítsék ki. Négy osztályú felsőbb leányiskola nincs. Ha az iskolát fenntartó egyháznak nincs annyi vagyona, hogy a négy osztály mellé a még hiányzó két osztályt szervezze, akkor leghelyesebb, ha polgári iskolává alakítja át, mert így a növendékek csak félismeretekhez jutnak, sem az újkor történetével, sem a magyar irodalommal, fizikával stb. meg sem ismerkednek. Az államnak kellene az iskolafenntartókat arra kötelezni, hogy a hiányzó két felső osztályt minél előbb nyissák meg.

Örömmel jegyezzük fel, hogy mind kevesebb és kevesebb panasz hangzik az igazgatók ajakán az iskolaépületek ellen. Ennek az a magyarázata, hogy minden évben újabb épületeket emelnek, vagy a meglevőknél a tapasztalt hiányokat pótolni törekszenek. Így a lefolyt iskolai évben a budapesti IV. kerületi felsőbb leányiskolára egy új emeletet építettek rá, azonkívül az iskolaépületben javítási és átalakítási munkálatok folytak; a lőcsei fels. leányiskola kertet kapott, ahol majd a betegpavillont építik fel; a máramarosszigeti igazgatónak az iskola épületében juttattak lakást; Mezőtúron a nagy és díszes tornacsarnokot teljesen új pormentes parkét padozattal borították be 2065 korona értékben; építkezések miatt nagy nehezen tudták az iskolai évet megnyitni Miskolcon, ahol szeptember elejéről 15-ére, majd október elsejére s végül november elsejére kellett

elhalasztani a beiratásokat, mert az új épülettel elkéstek az építőmesterek. Egészen új hajlékhoz jutott a szombathelyi r. k. felsőbb leányiskola, a trencséni új felsőbb leányiskola is felépült már, a jövő iskolai évet már itt nyitják meg. Megakadtak az építkezések Pozsonyban. Az eredeti terv az volt, hogy a mostani épület tisztán az internátus céljaira alakíttatott volna át, az iskola számára pedig külön pavillon épült a kert végében. Az igazgató e tervvel szemben kifejezte abbeli aggodalmát, hogy a tervezett módon sem az iskola, sem az internátus nem nyer, sőt pedagógiai szempontokból veszít. Hogy az ellentmondó vélemények között dönthessen a miniszter, személyesen ment el gr. *Apponyi* Albert nov. 13-án számos építész társaságában Pozsonyba, ahol megtekintette az iskola összes helyiségeit s tájékozódott az iránt, hogy az új építkezés immár halaszthatatlan, de a tervezett módon nem vihető keresztül. Erre meg is indultak a várossal egy új telek átengedése iránt a tárgyalások.

Apponyi Albert gróf a pozsonyi felsőbb leányiskolán kívül meglátogatta az egri állami és r. k. felsőbb leányiskolákat. Ez utóbbit Samassa biboros érsek is szerencséltette, Gyurátz Ferenc püspök kétszer is volt a kőszegi ág. ev. fels. leányiskolában, Kun Bertalan püspök a miskolci ev. ref. leányiskolát, Bende Imre püspök a nyitrai r. k., Prohászka Ottokár püspök, gróf Széchenyi Viktor főispán a székesfehérvári községi, Kabdebo Gergely főispán és neje a temesvári, Smialovszky Valér dr. főispán a trencséni állami felsőbb leányiskolát látogatta meg. A hivatalos személyiségeknek emez érdeklődése a felsőbb leányiskolák iránt, igen nagy örömmel tölt el bennünket, bár a szülők is hasonló érdeklődéssel kísérnék leányaik nevelését. A szülők érdeklődése azonban a legminimálisabb. A legtöbb igazgató már belenyugszik a változhatatlan állapotba, egy-két elítélő megjegyzéssel keresztülsiklik a kérdésen. Így a budapesti IV. ker. felsőbb leányiskola igazgatója megrovólag említi, hogy sok szülő «csak sürgetésünkre keresett fel bennünket, sőt voltak olyanok is, akikben még ismételt kérésünk sem volt képes

nagyobb érdeklődést kelteni». Bizony, igen nagy baj, hogy legtöbb szülő azt gondolja, minden kötelességének eleget tett azzal, hogy leányát beíratta az iskolába.

Ez évben nyílt meg a szombathelyi fels. r. k. leányiskolában az I., II., V. és VI. osztály, Székesfehérvárott pedig most szűntették be a polgári iskola utolsó osztályát, míg Egerben a miniszter egyszerre beszűntette a felsőbb leányiskolát, illetve polgári leányiskolává szervezte át, holott az eredeti terv az volt, hogy fokozatosan szűntetik be a felsőbb leányiskolát.

A múlt évben alapított Berecz-féle alapítvány kamatait ez évben négy iskolában osztották ki. A budapesti IV. kerületi községi felsőbb leányiskolában egy hetedik osztályú gimnáziumi növendék kapta. Az alapítvány oklevele kifejezetten azt mondja, hogy az alapítvány kamatait felsőbb leányiskolai növendék kapja, már pedig a leánygimnázium nem felsőbb leányiskola, így a jutalmat sem kaphatta volna gimnáziumi növendék.

Jutalmon kívül számos növendék részesült különféle jótékonyságokban. Erősen vezet ezen a téren az egri r. k. leányiskola, ahol 12 teljesen ingyenes alapítvány-hely volt, 20 növendék ellátásához 220—410 koronával járultak az adakozók, kiknek élén az érsek járt, aki még a vizsgálatokra is 31 drb. értékesebb könyvet küldött a jobb növendékek jutalmazására, mely célra Eger városa 254·28 K. ára könyvet küldött és 52 drb. tízkoronás arany állott ezeken kívül a tanári testület rendelkezésére jutalmazás céljából. A kőszegi fels. leányiskola ez évben 3989·39 koronát és igen sok élelmi szert kapott. — A mezőtúri áll. fels. leányiskola alapítványainak száma eggyel ismét gyarapodott. II. Rákóczi Ferenc és bújdosó társai hamvai hazahozatalának alkalmából Mezőtúr városa, hogy méltóképp ünnepelje volt földesurának emlékét, egy 2000 koronás alapítványt tett Thököly Imre és Zrinyi Ilona néven oly célzattal, hogy ennek évi 80 K. kamatát egy a hazai történelemben kiváló tanuló kapja. — Miskolc városa az ev. ref. felsőbb leányiskolának tízezer koronát adott felszerelésekre, ugyanezen intézetnek Varga József háromezer koronás, Kun Bertalan püspök

hatezer koronás alapítványt tett. De itt nem sorolhatjuk elő az összes adományokat, amelyek útján a nagy közönség érdeklődését mutatta ki a nőnevelés ügye iránt, de e néhány felsorolt is eléggé igazolja, hogy évről-évre mindjobban megszeretik a felsőbb leányiskolákat, amelyekért nagyobb áldozatokat is hoznak. Azt is örömmel jegyezzük meg, hogy viszont a növendékek is gyakran tettek adományokat a jótékonyság oltárára. Majdnem mindegyik iskolában történtek gyűjtések egy vagy más jótékony célra. Mint minden évben, úgy most is a vezető szerep a temesvári állami felsőbb leányiskoláé, ahol a növendékek által alapított «Jótékonysági Egyesület» az idén is folytatta működését. Ez az egyesület nemcsak házi szegényeket istápolt és hazafias célokra áldozott, hanem karácsonyfát is állított fel szegény gyermekek megajándékozására, valamint meleg eledellel látott el naponkint átlag 70 iskolás gyermeket a négy téli hónapban.

Minden egyes igazgató nagy súlyt fektetett a növendékek vallás-erkölcsös nevelésére. A r. k. felsőbb leányiskolákban a «Mária-congregatio» igyekezett a vallásos érzést mélyebbé tenni, de a többi hitfelekezetek sem mulasztottak el alkalmat sem, amikor vallásuk előírt parancsai szerint a templomba kellett menniök.

A hazafias érzés ápolására szolgáltak az iskolai ünnepélyek. Erzsébet királyné emlékét, II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bújdosó társai hamvainak hazahozatalát mindenütt megülték. Örömmel jegyezzük meg, hogy ez ünnepély némely iskolában, mint pl. Mezőtúron, oly nagyszabású volt, hogy az egész város intelligens lakossága megjelent. Hasonlóképpen megülte minden iskola március 15-ét, április 11-ét, junius 8-át. A budapesti felsőbb leányiskolák október 6-án is ünnepet tartottak. Október 4-ét egyedül az egri állami felsőbb leányiskola ülte meg. Némely iskolában tehát hat, sőt hét hazafias ünnepély volt. Ezeken kívül az összes budapesti felsőbb leányiskolák részt vettek május hó 9-én a Petőfi-ház javára rendezett Petőfi-matinén. Miskolcon Tóth Pálnak, a volt igazgatónak rendeztek

egy emlékünnepet, amely alkalommal leplezték le Tóthnak arcképét, ugyancsak arcképleleplezés volt Sopronban, ahol a megboldogult Tschürtz Oktávia internátusi igazgatónő emlékét ünnepelték meg nevenapján. A nyitrai r. k. felsőbb leányiskolában Borbély Sarolta zárdafőnök ötven éves szerzetesnői jubileuma gyűjtötte össze ünnepélyre a növendékeket, akik ekkor 1500 koronás ösztöndíj-alapot létesítettek.

Az iskolai ünnepélyeken kívül még a kirándulásokat sorozzuk a növendékek jó napjai közé. Ilyen kirándulás minden iskolában volt, mert minden igazgató kívánt arról gondoskodni, hogy a szellemileg nagyon is igénybe vett növendékségnek módokat és eszközöket nyújtson testi és lelki frisseségének felújítására. A máramarosszigetiek egy vezető tanár és öt felügyelő tanítónő kíséretében Kassára is mentek, hogy résztvegyenek II. Rákóczi Ferenc temetésén. Itt említjük meg, hogy a növendékek az egyes városokban tartott felolvasásokon is megjelentek. Természetesen a budapestiek mindenben előnyben voltak a vidékieknél. Többször keresték fel a Nemzeti Színház, az Opera, a filharmonikusok ifjúsági előadásait, meglátogatták a téli és a tavaszi tárlatot, az Uránia színházat, a különböző múzeumokat, jelen voltak az Akadémia és más tudományos egyesületek felolvasásain, elmentek a villamos részv.-társ. telepeire stb. Tavasszal és ősszel természetrajzi kirándulásokra vitték el a tanítók növendékeiket, kik így a vidék faunájával ismerkedtek meg.

A növendékek egészségi állapotát az igazgatók általában kifogástalannak tartották. Némely helyen azonban a gyermekbetegségek járványszerűen léptek fel. A budapesti I. ker. községi felsőbb leányiskolában a növendékek 1%-a több hétre eltiltatott az iskola látogatásától. Megjegyzendő, hogy nagyobbára nem a kitiltottak, hanem azok kisebb testvérei voltak betegek. Fiumében fertőző betegségben öt növendék szenvedett, kettőnek az állapota oly súlyos volt, hogy tanulásukat a folyó tanítási évre abba kellett hagyniok. Máramarosszigeten a városban uralkodó járványos betegségek miatt, amelyek az iskolában is

áldozatokat szedtek, a közigazgatási hatóság febr. 28-tól március 18-ig bezáratta az iskolát. Kolozsvárott a tanári karban látogatott meg sokakat az influenza és döntött hetekre az ágyba. A könyörtelen halál két tanerőt és három növendéket ragadott el, míg tavaly egy tanítónő és 12 növendék halt meg.

Néhány iskolában önképzőkör is működött. Így Budapest IV. ker., Kolozsvárott, Nyitrán, a Naschitz-félében, Szatmárnémetin és az orsz. nőképző-egyesület Veres Pálné-felsőbb leányiskolájában. De a tanári testületek irodalmi, társadalmi és kulturális tevékenységéről is beszámol néhány értesítő.

Nevezetes mozzanat volt a felekezeti felsőbb leányiskolák tanári karára nézve, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter a felekezeti felsőbb leányiskoláknál alkalmazott tanerők fizetését államsegéllyel kiegészítette.

A növendékek tanulási eredményét az igazgatók általában kielégítőnek tartják. A panasz legfeljebb az idegen nyelvek miatt hangzik, különösen ott, ahol a növendékek színmagyar származásúak. A mezőtúri értesítőben olvassuk a következő érdekes megjegyzést: «Nem tagadható azonban, hogy a német nyelv iránt átlag bizonyos ellenszenvvel viseltetvén tanulóink, ezen nyelvben nem tudunk olyan eredményeket felmutatni, mint a franciában.» A budapesti VI. ker. államiban eddig a francia és német nyelv tanításánál a tanulókat kezdők és haladók csoportjára osztották. Ez most megszűnt. E helyett 20—25-ös csoportokra osztották őket, amelyek előismereteikre való tekintet nélkül egyforma terv szerint végezték el az előírt tanítási anyagot. Ez a kísérletezés is mutatja, hogy a felsőbb leányiskolákban a tanerők nincsenek megelégedve az idegen nyelvekben felmutatható eredménnyel. Számos igazgató javasolja is, hogy a két felső osztályban az írásbeli dolgozatok számát havonkint kettőről egyre csökkentsék.

Érdekes és megszívlelésre váró mozzanatról olvasunk a miskolci értesítőben. Az igazgató előterjesztésére és kezdeményezésére a bejáró zenetanítók és tanárok bevonásával tanácskoztak a zenetanítás intellectuálisabbá tétele felől, valamint a

nagy magyar zeneszerzők és zenepedagógusok műveinek teljes kiaknázásával, zenetanításunkban a nemzeti jelleg uralmának a biztosításáról. Ez a kérdés megérdemli, hogy a többi tantestületek is tanácskozzanak felette.

Eddig Fiumében a felsőbb leányiskolai növendékek nem fizettek tandíjat épp úgy, mint az olasz iskolákban, de ezt a szokást az 1905. évi 45. 431. sz. a. kelt miniszteri rendelet megváltoztatta és ennek alapján az I. és II. osztály növendékei már tandíjat fizettek, de a többi osztályokban az öt koronás beiratási díjon kívül többet nem kellett a tanulóknak fizetniök.

Az értesítők legtöbbje közli abban az iskolai évben használt könyvek jegyzékét, azt hisszük, nem kell bizonyítgatnunk, mennyivel helyesebb és praktikusabb, ha a jövő évben használandó könyvek jegyzékét adnák az értesítők. Sok felesleges kiadástól mentik meg ezzel a szülőket.

Az összes felsőbb leányiskolákba a lefolyt tanítási évben beiratkozott 5678 növendék, tehát csak 45-tel több, mint az előző évben, holott tavaly 341 tanulóval növekedett a tanulók száma. Legtöbb növendék — 596 — a budapesti VI. kerületibe iratkozott be, legkevesebb az egri államiba: 72.

A beírt növendékek közül római katolikus volt 2445 (tavaly 2095), 42·23% (5·03% szaporodás); ev. ref. 648 (tavaly 806) = 11·41% (tavaly 14·31%, apadás: 2·9%); ág. ev. 485 (tavaly 540) = 8·54% (apadás: 1·05%); gör. kat. 56 (tavaly 53) = 1%; gör. kel. 50 (tavaly 40) = 0·89 (növekedés: 0·54%); unitárius 14 (tavaly 19; izraelita 1981 (tavaly 1791) = 35·93 (növekedés: 4·13%).

Ami a nemzetiségi viszonyokat illeti, szomorúan konstatáljuk, hogy ez évben nagyon megnövekedett a különféle nemzetiséghez számítóknak összege. A tavalyi 5633 növendék közül csak 296 vallotta magát nem magyarnak, ez évben a beiratkozott 5678 növendék közül magyarnak vallotta magát 5223, tehát nem magyarnak 455 — 8%. Nemzetiségek szerint így oszlottak meg: német: 266 (tavaly 146); tót: 45 (tavaly 56);

olasz: 60 (tavaly 63); román: 19 (tavaly 11); szerb: 24 (tavaly 13); horvát: 33 (tavaly 18); angol: 3 (tavaly 1); francia 3 (tavaly 0); lengyel: 2 (tavaly 1). Legtöbb német a temesvári r. k. felsőbb leányiskolában volt: 66 (a növendékeknek 40·5%-a), tót a nyitrai r. k. felsőbb leányiskolában 31 (a növendékeknek 15·55%-a), olasz (56) és horvát (23) a fiumei áll. felsőbb leányiskolában (a növendékeknek 35·2%-a, illetve 14·49%-a). A románok és szerbek a temesvári felsőbb leányiskolában tanultak.

A növendékek szorgalma, tanulásban való előmenetelük és magaviseletük meglepően jó. Össze-vissza 214 tanuló kapott elégtelen osztályzatot. Egy megfigyelésünket azonban nem tudjuk elhallgatni. Van néhány felsőbb leányiskola, ahol már évek óta egy növendék sem bukott meg. Ezt az évek óta folyton ismétlődő eredményt — kereken kijelentjük, — mi nem az ottani növendékek kiválóságának tulajdonítjuk, hanem ennek magyarázatát abban az igen különös körülményben találjuk, hogy némelyik igazgató nem engedi meg, hogy a tanerők a leányokat megbuktassák. Meg vagyunk arról győződve, hogy ezt az eljárást — velünk együtt — sokan nem teszik magukévá.

Végül megemlítjük még, hogy a beiratkozott tanulók szüleinek állása következőkép oszlott meg: tisztviselő volt 1847, egyéb értelmiség (ügyvéd, orvos, tanár stb.) 1131, kereskedő 917, iparos 668, magánzó 476, őstermelő 419, katona 15 személyes szolgálatból élő 68.

Feltűnő, hogy a tisztviselők és az egyéb értelmiség együtt (2978) több, mint a többi foglalkozások együttvéve. Ebből az következik, hogy azok a szülők, akik maguk is magasabb képzettséggel bírnak, sokkal szivesebben küldik leányaikat a felsőbb leányiskolába mint azok, akik e magasabb műveltség híjjával vannak. És ez igen jól van így.

Besztercebánya. *Keller Imre.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A külföldi folyóiratokból is látjuk, hogy mindenütt, minden téren mindjobban megnyilatkozik az a vágy, hogy az iskola, a tudomány, a művészet és általában az egész műveltség mentől közelebb álljon a való élethez, vagyis az emberi lélek természetes fejlődéséhez, hogy mentől nagyobb közösségnek legyen a gondosan ápolt kincse, hogy mentől boldogabbá s tökéletesebbé tegye az embereket és hogy ennek a műveltségnek egyik legszebb vívmánya: a nő és a nép felszabadítása jótékonyan vissza is hasson felszabadítójára és a maga részéről szintén fokozza annak természetes fejlődését.

Nagyon tanulságos ezekből a szempontokból a *Revue Paedagogique* is, annak a nemzetnek a folyóirata, mely oly nagyon vallja, hogy «savoir c'est prévoir». Az idei évfolyam ötödik számában például érdekes cikk jelent meg Scheidttől, ki Amiensben az École Normale professzora. — A cikk tárgyát az irodalmi olvasmányok megválasztásának és feldolgozásának az elvei képezik. A modern fejlődéstani és induktiv módszerben egy lépéssel tovább megy még az eddigi újabb általános nézetnél is. Nem elégszik meg azzal, hogy elvont elmélet, vagyis száraz poetikai, retorikai és irodalmi adatok helyett maguk az irodalmi remekek tegyék a tanítás gerincét, hanem erősen hangsúlyozza, hogy a legújabb tanterv szerint az ő programmjuk is nem annyira az irodalomban van, mint inkább a növendékek fejében; hogy nekik nem az a főcéljuk, hogy a Cid-et vagy a Discours de la Mèthode-ot olvastassák, hanem hogy önálló gondolkozásra és a nagy szivek őszinte, lelkes bámulatára serkent-

senek. Még érdekesebb, mikor az egyes olvasmányok tárgyalásánál már világosan kimondja, hogy az ő céljuk első sorban pszichologiai és hogy ők nem is annyira az irodalom, mint inkább az emberi szellem természetes fejlődését kisérik figyelemmel. Legérdekesebb pedig itt végül az a kijelentése, hogy nem vizsgálják növendékeikkel Pascal-t vagy Rochefoucauld-ot s bennük az emberi szellem nagyságát addig, míg azok a növendékek nem figyelik meg a saját benső világukat és önmagukból kiindulva, nem terjesztik ki közvetlen megfigyeléseiket lehetőleg a körülöttük lefolyó élet mindennapi jelenségeire is. — Ebből a legutóbbi kijelentésből már élesen kiviláglik, hogy a franciák az irodalom tanításától is mindenekelőtt azt várják, hogy az önismeretre, emberszeretetre és életbe vágó megfigyelésekre szoktasson. Ebből indul ki Scheidt akkor is, mikor kívánatosnak tartja ugyan az egyes irodalmi olvasmányok behatóbb poetikai tárgyalásánál, hogy azok sorrendjében a pszichologiai szempont megegyezzék a történeti fejlődéssel, de azért elkerülhetetlen összeütközések esetén mégis az utóbbit háttérbe szorítja az előbbi rovására. Az például természetes, hogy a mesének és elbeszélésnek legelőbb, az elvont nagy gondolatoknak pedig legkésőbb érkezik el az ideje; de a közbeeső dráma és lira már vita tárgya lehet éppen ilyen említett összeütközés miatt. Scheidt a drámát tárgyalja előbb, noha ezt az emberiség történetében megelőzte a lira, még pedig teszi ezt azért, mert a fiatal lélek előbb érti meg a cselekvésbe szőtt lirát, mint magát a lirai hangulatot.

Természetesen ezt a megértést ritkán vehetjük szó szerint, mert hiszen tudjuk, hogy ritka, nem kívánatos és nem normális eset az, mikor az a tanuló tényleg igazán, élethűen átérzi már azokat a nagy kedélymozgalmakat és azokat a válságos megpróbáltatásokat, mikből az élet a művészi ihletet és a műértő együttérzést váltja ki. Legtöbbször csak arról lehet szó a tanulók szubjektiv fejlődésének a tekintetbe vételénél, hogy mikor lehet velük megsejtetni valamit ezekből az érzésekből és még e megsejtésnél is kétség tárgya, hogy jó-e ez izgalmakat

akár csak ilyenformán is, e megsejtéssel még meg is sürgetni a fejlődésükben. Azt hiszem azonban, hogy ezt a kétséget ezen a fokon az életrevaló, erkölcsi, akaraterősítő nevelés elvei eloszlatják, ha e hatás tapintatosan irányító és kellő határok között s folytonos megfigyelés mellett történik. Annál is inkább eloszlik ez ma már még a lányok tanításában is, mert a természettudományok is mindjobban előtérbe lépnek és így ezek is védik a tanulót az egyoldalú irodalmi olvasmányokkal is fokozható túlzott érzelmességtől.

Így túlzás nélkül felfogva, igen egyszerűen hangzik ugyan ez a szempont, de annak megvalósítása igen fontos és igen tág körre terjeszthető ki, mert az olvasmányok végig kísérik a tanulót és a tanuló embert tanulmányai minden fokán, sőt ma már az irodalmi ágakon kívül nemcsak a történelemben és a néprajzi úti rajzokban, hanem még a realiákban is érvényesülnek. — Erről a határozott pszichologiai szempontról csak egy kicsit kell tovább fűzni gondolatainkat; az adott irodalmi helyzetekből kiindulva csak egy kicsit kell általánosságban érinteni a lelki élet jelenségeit és már eljutunk oda, hogy az irodalmi tanítás egyenesen megvetheti a lélektan és a filozofia alapját, sőt vele a legszorosabban és a leghathatósabban összefügghet úgy, hogy a két tárgy szemmellátható lag mélyítheti és emelheti egymást.

Ugyancsak a pszichologia és a való élet szempontjából, a boldogulás és a gyönyörködés tekintetéből nagy vívmánya a kornak az a fejlett szellemi mozgalom, ami a *Frauenbildung* sikerült juniusi számában és az egész német nőmozgalom modern irányában oly szépen tükröződik vissza! A cikkek egész sora megvilágitja azt, hogy a családi boldogság áldását és az anyai szeretet nimbuszát oly nagyon féltő német nemzet a nőügy előmozdításában milyen óvatos és milyen széles alapon, milyen nagy körültekintéssel tárgyalja azt! Az adott engedményekkel szemben előrelátó; a következményeket gondosan mérlegeli és a művelődés értékében a nőiesség fejlődését mindenek fölé helyezi.

Ez az egész juniusi szám legtöbbet foglalkozik a hat osztályú, vagy az elemivel együtt tíz éves felsőbb leányiskolával és még ezeknél is többet a most tervezett, hivatalosan Frauenschule-nak nevezett olyan női tanfolyamok főelveivel, melyek az előbbiek fölé két továbbképzővel sorakoznak. Minden többi érintett kérdés szorosan összefügg ezekkel; előkészíti vagy biztosítja az eredményeket; továbbfejleszti a hatásukat vagy tanerőket képez számukra.

Nagy örömmel emlékezik meg például arról, hogy a jénai egyetem minden fakultását megnyitotta a nők előtt. Hálával gondol az egész nővilág nevében arra a nagy lendületre, amit ettől a jótéteménytől az egész nőképzés várhat, de egyszersmind megemlékezik az idekerült nőkre váró új kötelességről és arról, hogy női egyéniségük itteni megerősítéséből viszont az egész közügynek is mily sok haszna lehet. Igen fontosnak tartja, hogy csak olyan nők válasszák ezt a pályát, kik igazán egész egyéniségükkel, minden hajlamukkal, minden körülményükkel arra hivatottak. Megemlékezik róla, hogy a jénai egyetemi életnek néha a korlátokat nagyon is átlépő, szabadon mulató szelleme megenyhülhet a női hallgatók jelenlétével. Nagyon reméli ő is, hogy miközben féltik a hatalmas, természetes, jótékony női érzésvilágot a tudománytól és a műveltségtől; miközben arra törekszenek, hogy a helyes női ösztön, illetőleg tapintat a szellemi túlterheléssel vissza ne fejlődjék, azonközben még jobban fognak igyekezni, hogy az egész szocialethikai kultura megőrizze a kapcsolatot a nagy természettel. Ehhez mi magyarok, a mi rövid és szűkkörű tapasztalatunkon is okulva, hozzá tehetjük még azt is, hogy a női szellemi proletariusság ijesztő tipusától való rettegés is egy okkal több lesz a sokszor nem kevesebb, hanem csak más irányú intelligenciát kivánó női ipari pályáknak a folytonos javítására azért, hogy az egész társadalmi berendezkedéssel is támogassuk azt az óhajt, hogy csak az igazán arravaló nők menjenek tudományos pályára.

Jó közvetítő indítvány a nőnevelésben az egyetemek és felsőbb leányiskolák, továbbá a középiskolák és a háztartás

vagy gazdaság vezetése között az, amiről dr. G. Noodt professzor értekezik. Ő ugyanis azt kívánja, hogy a főliceum érettségi bizonyítvánnyal elbocsátott növendékeinek megelőző latin képzettség nélkül is legyen meg az a joguk, hogy az egyetemre is beiratkozhassanak és hogy a felsőbb tanulmányokhoz szükséges latin kurzust ott végezzék el. Ez a jog azért fontos, mert megadja nekik azt a szabadságot, hogy amikor önállóbb tehetségük felébred, akkor komoly tanulással és az eddiginél több szakszerűséggel követhessék a felsőbb osztályokban hajlamukat még akkor is, ha ez esetleg a természettudományok felé vonzza őket. Az ilyen képesítést adó és a főreáliskolákkal összehasonlítható főliceumokban igen jónak tartaná, ha a laboratoriumokban lányok is foglalkoznának megfigyelésekkel, számoló mérésekkel és kisérletekkel úgy, mint a fiúknál ez már régen történik az egész művelt világon. Jónak tartja ezt már csak azért is, mert a lányoknál különösen súlyt kell vetni arra, hogy azt tanulják, amit kedvvel tanulnak, lévén náluk az elfáradás és a jó kedély elvesztése még károsabb, mint a fiúknál és mert a lányok természetes egyéniségüknél fogva igen alkalmasak a finom megfigyelésekre és következtetésekre.

Noodt professzor javaslata végrehajtására is megteszi a maga érdemes megjegyzéseit. Szerinte ezek miatt a kisérletek miatt még csak az óraszámot sem kell az egyes tárgyakban emelni, mert az általános áttekintés és a legfőbb eredmények figyelembevételével könnyen lehet az anyagot redukálni; a redukálásért bő kárpótlást nyújt az a szerénység, alaposság és óvatosság, melyre az önállóan végzett kisérlet és közvetlenül szerzett tapasztalat előbb-utóbb megtanít. Súlyt vet azonban arra, hogy két kisérleti tárgyból legyen egy-egy óra egymásután, mert így egyik rokontárgy a másiknak segítségére lehet. A kisérleti eszközöknek egyszerűeknek, kényelmeseknek és olcsóknak kell lenniök. Az osztály csoportokra oszlik; ugyanaz a csoport egy időben ugyanazt a kisérletet végzi, még pedig csak olyat, melyet megelőzőleg az osztályban már előbb közösen megbeszéltek. Minden egyes tanuló rendes füzetet tart s ebbe

kisérletezés közben röviden leírja a kisérletet és annak eredményeit s lerajzolja a felhasznált kisérleti eszközt. Az osztálytanítás előkészíti, magyarázza, mélyíti, kiegészíti, átdolgozza és kidolgozza a kisérleti munkákat.

Noodtnak mindezek a megjegyzései azért is nagyon tanulságosak, mert más-más alkalmazással ugyan, de általánosságban állnak mindenütt minden gyakorlati órára. Jól felhasználhatók például a pedagogiai képzésben vagy a szociális munkára való ránevelésben is. Ilyen vezetés mellett lesz értékük azoknak az óráknak is, melyet a tanulók óvodákban, elemi vagy felsőbb iskolákban hospitálásban vagy bármilyen jótékony intézetben az élet egy részének a közvetlen szemléletével töltenek el. Lehetetlen, hogy ilyen felfogás mellett ne lehessen a többek között értékesíteni az óvodai hospitalásnak azokat a nagy előnyeit is, hogy az élet olyan korába vezetik a tanulót, hova személyes egyéni emlékeik nem nyúlnak vissza és olyan intézetben dolgoztatnak velük, hol kezdő munkájuk az intézet főcéljának és a gyerekek érdekeinek kevésbbé válik ártalmára, mint bármely felsőbb iskolában.

A gyakorlati óráknak ilyen felfogása is eggyel több ok arra, hogy Frau Wallenburg: «Brauchen wir eine Frauenschule» című cikkének tagadó válasza és minden aggodalma sem szólhat a továbbképző ellen, hanem csak annak óvatos szervezése mellett. Hogy a gyakorlati órákat céltévesztetteknek tartja, arról az előbbiek után már felesleges még külön megemlékeznünk. Jó azonban tekintetbe vennünk még két másik gondolatát. Az egyik már a felsőbb leányiskolát is elítéli; szemére veti, hogy a lányok 10—16 éves korukban egészen elhanyagolják a házi teendőket, nem tesznek szert semmi gyakorlatra; nem tudják, hogy mi okoz nekik nehézséget és minek az elsajátítására kell különös gondot fordítaniok; nincs semmi közvetlen tapasztalatuk, ami az elméleti tudás elsajátításában és annak jó alkalmazásában csak egy kicsit is vezethetné őket és a legtöbb intézetben még csak nem is kezdődik nyolcnál később a tanítás, hogy legalább a reggeli órákat használhatnák

fel házi munkára. (Igaz, hogy komoly tanulás mellett a háziasság elhanyagolása hamar megtörténik, de nem kell, sőt nem szabad megtörténnie, mert egy bizonyos fokig gondot lehet rá fordítani és kedvet kell iránta ébreszteni legalább a szünidőben.) Frau Wallenburg a «Frauenschule»-t határozottan felesleges-, sőt károsnak tartja a családi élet boldogságára és az anyák nevelésére. Károsnak tartja tantervének a tarka-barkaság miatt, mely felölel egészségtant, lélektant, neveléstant, polgárjogot, nemzetgazdaságtant, szociális tevékenységet és mindenféle, egyenként szakembereknek való nehéz tárgyakat, melyek csak arra valók, hogy az üres dilettantizmust és a családi körtől való eltávolodást fokozzák.

Frau Wallenburgnak és egyáltalában nagyon sok édes anyának ezek az említett nagyon gyakori aggodalmai egyenesen ráutalnak bennünket a Frauenbildung juniusi számának a legérdekesebb értekezésére, az Oberlehrer dr. Feufer tollából eredt Mädchenlatein-re.

Németországnak egyik nagyobb városa keres mestert a latinra és «más, felsőbb leányiskolákban tanított tanszakokra». Nagyon időszerűnek tartja Feufer doktor már csak ezért is, minden gimnáziumi tervet megelőzően, azt a kérdést, hogy milyenek a leányiskolákban kialakult tapasztalatok és hogyan alkalmazhatók azok a leányiskolai latin tanítására, arra a tárgyra, melynek módszere eddig teljesen a fiúkhoz alkalmazkodott?

A kérdés megfejtésében teljesen tárgyilagos akar maradni s ezért összehasonlításait olyan leányiskolákkal eszközli, hol a realgimnáziumokhoz hasonlóan tanítják a latint, hol az előképzettség, nyelvi ismeret, tanmenet, életkor és az egyszerre tanított tanítványok száma lányoknál és fiúknál teljesen egyforma. Igaz, hogy attól eltekint, hogy a nőknél gondosabb a megrostálás, de ezt is azért teszi, mert ez a tény a női hivatásnak annyira megfelel, hogy bátran állandónak tekinthetjük. Ilyen összehasonlítások alapján rámutat egyenként a legfeltűnőbb női sajátságokra és mindjárt levonja az azokból levonható tanulságokat.

A nőnek nagy a természetes alkalmazkodó képessége, heves érdeklődése, közvetlen figyelme, becsvágyó kötelességérzése és élénk tanulási kedve. Az ő egész szellemi élete bármely új irányban igen fogékony és kevés ellenállást tanusít még a neki szokatlan és kellemetlen tárgyakkal szemben is. Vele hamar hozzá lehet kezdeni magához a tárgyhoz; hasznos irányban vezetett ismeretközléssel gyorsan át lehet esni a bevezető külsőségeken és előbb lehet vele olvastatni tartalmilag is érdekes olvasmányokat.

A nő megfeszített figyelme gyorsan alábbhagy és gyorsan kifárad. Ő sok változatosságot kíván meg a tananyagban és és több pihenést az óraközökben. Nála egy tárgy keretén belül is jó az egyhangúságot minél előbb és minél többször megszakítani. Vele szemben különösen indokolt a latin száraz nyelvtanulását sürgősen élvezetessé tenni a régiek szellemi élete és kulturája minél több szépségének a feltárásával!

A nőt tanulásában is erősen befolyásolják érzelmei. Nála minden legkisebb bátorításnak és minden legkisebb elkedvetlenítésnek igen nagy hatása van. Igyekezzünk a nőt haladásának az örömére, tehetségének az önérzetére rávezetni és teremtsünk mindennek a megéreztetésével új örömöt, új haladást, új erőt!

A nőnek nagy a nyelvtehetsége; nagy könnyűséggel és kedvvel kezeli a nyelvet, gyönyörködik a szavakban. Beszélgetési módja gyors; szeret előre törni a szabatosság és a hibátlanság rovására is. Nehezen áll meg, de hamar használ rossz kifejezést nemcsak tudatlanságból, hanem szórakozottságból is; hamar hajlandó rá, hogy egyes különálló szavakat fordítson csak és hogy ne kísérje figyelemmel kitartóan, összefüggően, nyomról-nyomra a nehezebb és összetettebb mondatokat is. Ő bámulatos jó érzékkel tudja megérezni a mondat kifejlődését és az idegen felfogást ott, ahol az csak megérezhető, de szóval vissza nem adható, hanem azért mégis nehezen tud az olyan helyzet kívánta megfontoltságra emelkedni, mikor az egyesnek az értelmét az egésznek a célja határozza meg, de az meghatározza. Nem mondható az, hogy nincs a nőnek logikája, de

logikájának van bizonyos sajátságos nőies iránya. Ha a latin nyelv tanára igazán hasznos munkát kíván végezni, mindig ügyelnie kell rá, hogy a nő természetes ügyességének a gyors munkáját megfékezze és őt pontos, a felületességtől ment, értelmes gondolkozáshoz szoktassa. Az extemporale igen jótékony fejlesztője a női észnek, de csak a maga egyszerű, túlzásoktól távol álló, természetes módján, azon a módon, mikor az olvasmányból ered és abhoz hozzásimúl!

Ha a nő idegen szavakat tanul, akkor is megnyilatkozik az a sajátságos tipikus figyelme, mely inkább extenziv, mint intenziv; mely nagy kedvvel irányul sokféle dologra és nehezen tud állandóan egy benyomásra összpontosulni. Nagyon sok szót meg tud tanulni rövid idő alatt, de emlékezete nem hű, nem tartós, nem megbizható. A folytonos ismétlés, a pontos megfigyelést szolgáló minden eszköz állandó felhasználása, a nyelv szótani meg mondattani törvényszerűségének a folytonos szemmeltartása a nők latin tanításánál elsőrendű fontosságot nyer.

Végül pedig legfontosabb, hogy a nő másnak a helyzetébe hamar beleéli magát; hamar együttgondolkodik, együttörül és együttbúsul mással. Úgy, amint az édes anya akárhányszor képes megérteni gyermeke kedélyvilágát annak legkisebb megrezzenéséből is; amint a feleség a szeretett férj gondolat- és érzésvilágát lassanként egészen a magáévá teszi: amint a jósnő csaknem láthatatlan jelekből gondolatokat olvas, úgy hamar képes a nőtanítvány idegen gondolatmenetet követni és hamar gyakorlottságra tesz szert az anyanyelvétől eltérő kifejezésmódban is. Viszont azonban az élénk fantázia heves uralma hamar következtet tovább az először megértettből túlgyorsan és túlsokat és a sok közül sokat hibásan is. A nők hamar elkezdhetik a nagy latin írók olvasását, fordítását, de eleitől fogva mindvégig szigorúan rá kell őket fogni arra, hogy jól figyeljenek az olvasmány mondatról-mondatra való felépítésére; az egyes mondatok szerkesztésére; a főmondat és mellékmondatok összefüggő rendjére.

Ezeknek a megfigyeléseknek nyomán Feufer szerint olyan képét kapjuk a latin nyelv tanításának, mely a színek árnyalatában eltér a fiúiskolákétól. Ezekkel a megfigyelésekkel a női lélek tehetséges hajlamai sikeresen felhasználhatók, fogyatkozásai pedig visszafejleszthetők. Ezen eltérő módszer keretein belül természetesen a grammatikai anyagot és annak csoportosítását változatlanul meghagyja.

Az olvasmányokra nézve kikel a kor azon nagy szégyene ellen, hogy a lányok számára szerkesztett gyűjtemények csak az anyag kisebbségében ütnek el a fiúkétól. Meggyőződése, hogy ha egyáltalában van a mennyiségben eltérés, akkor a tágabb körű anyag, vagyis a nagyobb változatosság még jobban megfelel a női léleknek! Ha lényeges eltérést akarnak, az még inkább és első sorban az olvasmányok tartalmában indokolt. Felemlíti, hogy az olvasókönyvekből például jó volna kihagyni az olyan mondatokat, melyek a lányok kedélyvilágát hamar sérthetik; a klasszikusoknál meg tanácsos volna eltérni a régi hagyományos olvasmányoktól azért, mert a katonaélet és a háborúskodás beható leírásai nem érdeklik a nőket, míg ellenben a képzelet költői alkotásai és a mythoszvilág, a néprajzi és földrajzi leírások, a szellemi és erkölcsi élet képei, meg a kiváló emberek egyéni sorsa és a levelekben visszatükröződő benső társadalmi élet nagyon vonzó hatással van rájuk.

Milyen tapintatos és okos, milyen fontos, mennyire a női egyéniségnek megfelelő megfigyelések ezek is! Mennyire értékesíthetők minden tárgynál, minden iskolában, minden nemzetnél! Mennyire érvényesülhetnek nemcsak a tanításban, hanem az egész nőnevelésben! Mennyire hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanulók női egyénisége minél jobban s a maga idejében kifejlődjék és megerősödjék! Mennyire igazolják, hogy a helyes nőemancipáció és a jó tanítás gazdagítja, tökéletesíti a női egyéniséget!

Budapest. *Dr. Schmidt Mária.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Erzsébet királyné emlékezete. Szomorú akkordok csendülnek évről-évre az iskolai megnyitó-ünnepek áldást kérő szózataiba. Szeptember 10-én gyászünnepet ül a nemzet és gyászünnepet ülnek az iskolák, s ez a gyász mintha évről-évre mind nagyobb, mélyebb lenne, mintha mindig jobban és jobban érezné a nemzet, hogy Erzsébet királynéban legfőbb, legszeretőbb védasszonyát vesztette el. Tíz éve már, hogy Erzsébetünk elvesztéseért mélységes gyászunkat viseljük, tíz éve, hogy bánattal és hálás szeretettel megújítjuk gyászos halálának emlékezetét az ifjúság szivében, tíz éve, hogy legendás jósága a nemzeti nevelés hatóeszközévé finomodott. S mintha az a szeretet, mely a nagyasszony lelkében élt, ma is sugárzaná varázslatos vígasztalását: emelkedett érzéssel őrizzük mélységes bánatunkat és nemzetünk jövőjébe vetett hittel ápoljuk nagy királyasszonyunk szent emlékezetét.

*

A Magyar Védőegyesület központi női osztálya, élén idősb Lovassy Ferencnével, az ügyvezető elnökkel és Elek Pálnéval, az alelnökkel még mult év őszén két értekezleten tárgyalva, elhatározta, hogy a Magyar Védőegyesülettől támogatott honi ipar terjesztésére és védelmére szükséges anyagiak előteremtésére, országosan, ingyen női kézimunkát fog összegyűjteni, hogy ezeket kiállítsa és azzal kapcsolatban elárusítsa.

A Tulipánnal való egyesülés után ez eszmének önálló megvalósítását, lelkes magyar nők egy csoportja magára vállalván, ez áldozatkész magánvállalkozást a III. szakosztály is tudomásul vette.

Ennek értelmében kérik «a Tulipánszövetség — Magyar Védőegyesület» tagjait s általában a lelkes magyar honleányokat, hogy méltóan régi jó hírnevükhöz, sorakozzanak a hazafias ügy érdekében a Védőegyesülethez, hogy ismerőseik körében az említett célra minél több ingyenes kézimunkát gyűjthessenek.

Indítványozók kérik, hogy a f. év november havában megtartandó kiállításra és eladásra gyűjtött munkákat egyszerre szíveskedjenek beküldeni, még pedig a rendezés céljából október hó első hetében, Budapestre, VIII., Szentkirályi-utca 3. sz. alá, idősb Lovassy Ferencnéhez, a hol a tárgyak átvételét nyugtázni fogják.

Az a lelkesedés, mellyel ezt az ügyet idősb Lovassy Ferencné felkarolja, valóban megindító. Abban a hazafias meghatottságban,

melyet lelkében Zrinyi Ilona hamvainak ünnepies hazahozatala ébresztett, határozta el az iparpártolás céljaira szolgáló «Nemzeti alaptőke» gyarapítására a nők segítségének igénybevételét. Lovassyné már akkor körlevelet intézett a magyar asszonyokhoz, melyből kiemeljük a következőket: «Sóhajtani, epekedni megtanultunk eléggé, de mily szegényes érzelem ez a tettek mezején, ahol a munka sokasága, az értelem működése volna elodázhatatlan! A hosszas tétlenség elszoktatott minden magas törekvésektől, az elpuhultság, a nembánomság vett rajtunk erőt, idegen gyámolítás súlya reánk nehezedett, a tiszta levegőt, az életerőt kiszipolyozta ereinkből! Zrinyi Ilona azért jött közibénk, hogy számonkérje tőlünk a hazaszeretet szent zálogát, a munka hatalom nagyságát, a tiszta erkölcsök fenséges uralmát, mely erények tartják fenn a nemzetek örök életét. Ami eltévelyedett életünk a tunyaságba merült, az élvezetek sokasága kiszorította a nemesebb törekvéseket sziveinkből, csupán a csillogó ékszerek, a csipke-özönök fojtogatják keblünk hő vágyait! Segíts rajtunk Zrinyi Ilona égi hazádból, ha már porladozó hüvelyed itt van közöttünk, lelkünket szállja meg szellemed hatalmával, hogy küzdjünk, munkálkodjunk hazánk emelésére, amíg csak el nem érjük a jólétnek azon fokát, melynél a haza népe *itthon* találja fel a megélhetés, a jólét lehetőségét! Most még csak a jajok visszhangja emelkedik fel kebleinkben, amidőn egy-egy szál virágot, egy mécsest kérnek tőlünk a halálnak eljegyzett betegek szenvedésük enyhítésére, amidőn Ti, multunk fenséges hősei, fejedelmi vagyontokat áldoztátok fel népetek szabadságáért! Nem-e lesujtó még gondolatnak is az összehasonlítás és hogy a XX. században, a műveltség magas fokán is csak ott tartunk, hogy a kötelesség érzete a kérelem koldus-alakjában jelenik meg közöttünk, amidőn örömmel kellene felkarolnunk olyan jelenségeket, amelyek felemelő, lelket nemesítő ténykedést jelentek.

Ilyen kérelme van most a Magyar Védőegyesület központi női osztályának, amely a magyar nőket összetett kezekkel kéri, hogy nyujtson «*Nemzeti alaptőkéje*» emelésére ingyen munkát, országos kiállítás és eladás céljából, hogy annak jövedelmét a Védőegyesület odafordíthassa, ahol a szükség a legnyomasztóbb: a magyar ipar fejlesztésére.

Oh Zrinyi Ilona! kinek hazajövetele az ihlettség szent sugarát terjeszté közibénk, szálld meg a kebleket női társaidban, hogy a nagy és szent célt vegyék szíveikbe, és izlésük, tudásuk és akaratuk segélyével tegyék oly fényessé a női munka országos kiállitását, amelyre büszkék lehessünk és amelynek eredménye feledésbe sohase menjen! Zrinyi Ilona nevében fordul ezen nagy kérelemmel a Magyar Védőegyesület központi női osztályának elnöksége és bizottsága mindazon magyar asszonyokhoz, akik átérzik, hogy a haza iránt kötelességeik vannak és annak megfelelni óhajtanak.»

*

A tanítónők gazdasági képzése érdekében. Az új népiskolai tanterv, különösen pedig a gazdasági ismétlő leányiskolák fejlesztése mind nagyobb és nagyobb mértékben tette szükségessé a tanítónők gazdasági képzésének intenzívebbé tételét. Ez a szükségesség indította

a tanítóképzőintézeti ügyosztály vezetőjét dr. Neményi Imre miniszteri osztálytanácsost arra, hogy a tanítónőképzőintézetek gazdasági tanítónőit előbb Breznóbányára tejgazdasági majd Budapestre kertészeti tanfolyamokra rendelje be, ilyen irányú gyakorlati képzéssel is biztosítani akarván a képzőintézeti növendékek gazdasági oktatásának sikerét. E tanfolyamokon kitünő sikerrel vettek részt s ez által a tanítónők gazdaságképzésének fontos tényezői lettek: Özv. Fábián Károlyné, Meznerichné Kis Ilona, Lubinszk Emilia, Szántó Jolán, Szőlősi Jenőné, Tabódy Ida, Udvarhelyi Etelka és Watzesch Janka. A tanítónőképző intézetek gazdasági felszerelését is gyarapította a miniszter s az igazgatókat arra utasította, hogy a növendékeknek a főzés rendszeres gyakorlására alkalmat szolgáltassanak. Az ez évi értesítőkben az igazgatók részletesen beszámolnak a főzéstanítás miként jéről s e beszámolásból kitűnik, hogy a növendékek mindenütt kedvvel, szorgalommal és kellő sikerrel foglalkoztak a főzés tanulásával s hogy a tanulásnak ezen új tárgya a képzőintézetek munkarendjében mindenütt eléggé beilleszthető volt.

Hogy a gazdasági tanítónők tanfolyamokon való kiképzése eddig is sikerrel és haszonnal járt, erre nézve Sulyok Juliska úrhölgy volt szíves rendelkezésünkre bocsátani néhány érdekes adatot. Tudjuk, hogy már évek óta a nyári szünetidőben a földmívelésügyi miniszter rendeletére kertészeti, méhészeti, baromfitenyésztési és tejgazdasági tanfolyamokat rendeznek, hogy ott a tanítónők a már szerzett gazdasági tudásokat tovább fejleszthessék. Ezek a tanfolyamok 10—12 naposak, tehát tényleg rövidek arra, hogy ott a résztvevők teljes kiképzést nyerhessenek. Épen azért azok a tanítónők, kik gazd. ismétlő iskolánál nyertek alkalmazást, különböző tanfolyamokra ismételten rendeltettek be. Így pl. Mészáros Anna volt csongrádi tanítónő először Kiskunfélegyházán mezőgazdasági tanfolyamot végzett, majd az 1902. év nyarán a gödöllői áll. baromfitelepen, méhészeti telepen, a budai áll. kertészeti tanintézetben rövid tanfolyamokat hallgatott. A következő nyáron résztvett a pápai földmívesiskolában rendezett mezőgazdasági tanfolyamon, s a mult évben ismét a budai kertészeti tanintézetben már másodizben látogatta az ott rendezett nyári tanfolyamot. Két évig működött Csongrádon mint gazdasági szaktanítónő, ahol fényes bizonyságát adta tudásának. Vezetése alatt volt 274 növendék és a napközi otthon, ahol a növendékek naponkint fölváltva főztek körülbelül 100 szegény iskolás fiú számára. Továbbá a csongrádi áll. polg. leányiskola mind a négy osztályában tanította a kertészet, baromfitenyésztést elméletileg és gyakorlatilag. Folyó év február 1. óta a győri m. kir. állami tanítónőképzőnél mint gyakorló iskolai tanítónő van alkalmazva, ahol azonban gazdasági ismereteit csak annyiban van alkalma értékesíteni, hogy hetenkint egyszer főznek az ismétlő iskolai növendékekkel mindenkor 2—2 II. éves belevonásával, akik a tanításon inspiciálnak.

Stegmüller Mária hevesi tanítónő 1902. év nyarán a gödöllői áll. telepeken és a budai áll. kertészeti tanintézetben, valamint az isaszegi koronauradalomban szintén rövid tanfolyamokat hallgatott. A következő évben a sárvári m. kir. tejgazdasági szakiskolában tanulmányozta a tejgazdaságot, s hogy idejét nem vesztegette hiába, tanú-

bizonyság az a tevékenység és szakértelem, melyet a hevesi tejszövetkezet szervezése körül kifejtett. Stegmüller Máriának 1905-ben sikerült megnyitni a szövetkezetet, mely az államtól 800 K. segélyt kapott. Jelenleg 38 tagja van 135 részvénnyel, s az egri kir. törvényszéknél Stegmüller neve alatt van cégjegyezve. Igazgatója dr. Barzó Tivadar, helyettes igazgató Stegmüller, aki az összes folyó ügyeket vezeti. A maximális napi tejmennyiség 600, minimális 100 liter. A tejet teavajjá feldolgozva értékesítik, nyáron a fölösleges sovány tejből sajt készül. Az év legnagyobb részén át a fölözött tejet a nép 4 fillérért literjét örömmel veszi meg és fogyasztja, úgy hogy ezáltal a tejszövetkezet valóságos áldás az ottani szegény munkás népnek, kiknek gyermekeik azelőtt tejet sohasem kaptak.

Azon tanítónők működését is eredményesnek mondhatjuk, akik csak egyes szakban pl. a méhészetben képezték ki magokat. A méhészeti tanfolyamot végzett tanítónők leginkább kicsinyben méhészkednek, mivel kevesebb családdal kevesebb a munka és a kiadás, *Veressné Hlaváthy Giza* atyhai tanítónő 1905. év tavaszán egy családdal kezdte meg méhészetét, s ma már 12 családja van. Igen szép méhészete van *Karácsonyi Árpádné* szabadkai tanítónőnek, aki 1904. év tavaszán 71 családot vett s azt a következő év tavaszán még 18 építménynélküli családdal szaporította. Méhészete mintegy 3200 koronában áll, mely ö-szeg tekintettel a két utóbbi év mostohaságára, csak a jövőben fogja a kamatot visszafizetni. Méheinek egy része kint a tanván, más része a városban az udvarán, a főrész pedig egy remek szőlőskertben van elhelyezve, hol pár 100 hold gyümölcsös és négy akácerdő veszi körül. A kir. tanfelügyelő minta méhészetnek nevezi, s tanulmányozás végett a tanítónőképző, a polg. leány- és fiúiskolák növendékei látogatják. Méhészetét egészen maga kezeli s hogy a követelményeknek teljesen megfelel, bizonyítja az, hogy dacára a rettentő télnek, a meglevő 50 családból öt pusztult el. A gondos áttelelésnek meg is van a haszna, mert méheinek olyan nagy a munkakedve, hogy a gyümölcs virágzás alkalmával három nap alatt átlag egy-egy család öt kgr. gyümölcsmézet szedett. Az itt említetteken kívül vannak számosan, kik az ország különböző részeiben valóban apostolai a méhészetnek.

★

Új felsőbb leányiskola a fővárosban. A budapesti ref. egyház, a néhai Baár János által e célra tett alapítványból, a Dunamelléki ref. egyházkerület támogatásával (t. i. a néhai Madas Károly által a nevezett kerület részére tett alapítvány ugyanily célra rendelt jövedelmének hozzácsatolásával), bennlakással kapcsolatos felsőbb leányiskolát állított. Az iskola hat osztályú lesz, melyből azonban f. évi szeptember 1-én csak az I. és II. osztály nyílt meg. Az intézet a II. ker. Albrecht-út 26. sz. alatt fekvő gróf Lónyay-féle villában van, mely Budapest egyik legegészségesebb és legszebb helyén fekszik, homlokzatával a Dunára. Az intézet célja magyar hazánknak és a ref. egyháznak művelt lelkű, tanult, kedélyükben derült, vidám és testileg edzett, szóval munkás, erőteljes, öntudatos, házias keresztyén leányokat nevelni, így készíteni őket elő jövendő hivatásukra, melyet később a családban és a társadalomban betölteniök kell.

E végből a leánykák tanítására és nevelésére a legjobb erőket a legnagyobb gondossággal válogatják meg, s a nagynevű alapítók szándékának megfelelőleg minden tekintetben elsőrendűt nyújtanak, anélkül azonban, hogy fényűzésre való hajlamot, nagyravágyást vagy csak nagy igényeket nevelnének növendékeikben.

Ez intézet harmonikus nevelést ad növendékeinek. Első sorban lelki műveltséget, melynek alapja a vallásosság. A nevelés iránya az intézetben evangéliumi keresztyén szellemű.

Minthogy a lelki műveltség külső kifejezője a finom modor a gyermek nevelésénél erre is nagy gondot fordítanak, továbbá, hogy megjelenésükben szerények és egyszerűek legyenek. Az érintkezés az intézet előljárói és növendékei között mind a tanítási órák alatt, mindazokon kívül, barátságos, szeretetteljes.

A tanítás a felsőbb leányiskolák számára kiadott miniszteri tanterv alapján történik. A felsőbb osztályokban a növendékek a háztartásba és a főzésbe gyakorlatilag is bevezettetnek. A tanulmányok kiegészítésére megfelelő ifjúsági olvasmányokat adnak a növendékek kezébe. A zene- és énektanítást arra képesített tanerők végzik.

Az idegen nyelveket külföldi, német, francia, angol tanítónők tanítják. Az idegen nyelvek elsajátítására a rendes tanítási órákon kívül bő alkalma van a növendékeknek, minthogy szabad idejüket állandóan valamely idegen nyelvű tanítónő felügyelete alatt töltik. A növendékek kötelesek egymás közt is azt az idegen nyelvet használni, melyet a felügyelő tanítónő beszél.

Az intézet a modern igényeknek megfelelőleg különös gondot fordít a testi nevelésre. Az épület kedvező fekvése, a tiszta friss levegő, az intézet mellett elterülő kert, játszótér, tennisz-pálya mind előmozdítói a testi nevelésnek. A növendékek jól szellőzött hálótermekben alusznak, egy egy tanítónő felügyelete alatt. A növendékek tisztaságára nagy gondot fordítanak. A táplálék könnyű és egészséges. A növendékek naponkint egy órát sétálnak. Ezt az órát télen korcsolyázással, tavasszal és ősszel tennisszel és játékkal töltik. Általában mikor az idő engedi, mindig a szabadban vannak a növendékek. Időnként nagyobb kirándulásokat is tesznek Buda hegyes vidékén, Margitszigetre stb.; máskor meg kisebb csoportokra osztva uszodába vezettetnek.

A test fejlesztésére az előírt tornaórákon testgyakorlatokat és tornajátékokat végeznek a leánykák. Meleg hónapokon a tornázás az udvaron történik Téli hónapokban hetenkint kétszer táncolni tanulnak a növendékek.

Ellátás és tanítási díj 1400 korona, melyből 1000 korona esik az ellátásra, 300 korona tandíjra és 100 korona a zene tanítására. Beiratási díj 10 korona.

Az intézetet, melynek igazgatónője Fráter Eszter, 16 tagból álló igazgató-tanács kormányozza.

*

Háztartási iskola Besztercebányán. Tagadhatatlan tény, hogy a mai kor igen sokat kíván a leányoktól. Azt kívánja, hogy műveltség dolgában ne igen álljon hátrább a férfinál, de azért a háztartáshoz is értsen. Legnagyobb baj, hogy a szülők legnagyobb része csak

az elsőre fektet súlyt (erre is inkább csak a külső látszat kedvéért), míg az utóbbira egyáltalán nem. Pedig hogy mily fontos, hogy a nő a háztartását jól tudja vezetni, azonnal nyilvánvalóvá válik, ha társadalmunk kétségbeesett állapotának oka után kutatunk. A figyelmes szemlélő azonnal észreveszi, hogy a végtelen elkeseredésnek egyik legfőbb oka, hogy a nő a férfi mellett sok esetben nem találja meg igazi hivatását. A mai nő még nem annyira művelt, hogy férjét megértve, munkájában osztályosa lehetne és vele együtt küzdhetne a rideg élettel, de már annyira undorodik minden munkától, hogy a háztartás szükségleteinek ellátását lenézi, cselédmunkának tartja, s azokra is bízza.

Ezen a hiányon akarnak segíteni a háztartási iskolák, amelyek száma hazánkban gyarapodott most eggyel Besztercebányán, amelyet az iskola egyik leglelkesebb apostola, megalapítója ésielső igazgatója. *Kerner* Péterné folyó évi szeptember hó 10-én nyitott meg és adott át rendeltetésének. Megnyitó szavai annyi meggyőző igazságot foglalnak magukba, hogy általános okulásul egy részét szószerint ím itt adjuk: «Önök Kedves Leánykák! befejezték gyermekkorukkal együtt iskoláikban a szakszerű elméleti tanulást. Most beléptek, mint ifju leányok, az *élet iskolájába*, a «háztartási iskolába», amely önöket *a társadalomban elfoglalandó kötelességeik helyes betöltésére teszi képessé.* Melegen üdvözlöm mindnyájukat, kik szellemi érettségük magas fokáról tesznek tanuságot, amidőn vállalkozásuk által megtisztelik a munkát s felfogják annak nemesítő hatását. Ez az iskola célul tűzte ki, hogy a női kézügyességet a legmagasabb fokig fejleszti, belevéve az izlés nemesitését, a szépnek és hasznosnak ápolását; így a *nőt kiemeli ez a képzés a számot nem tevés homályából, ki tudatosan lép a férfinek nehéz keresetében segitő társul,* idejének hasznos felhasználása által, *nem fogyasztó, de gyarapitó tagja lesz a nemzet társadalmának.*

A világ kereke halad, a nő sorsa is nagy átalakulások elé néz. Fejlessze ki tehát kiki tehetségét, hogy bárhol, bármilyen körülmények között kimüvelt, edzett, munkabiró, ősi erényekben gazdaglelkű, Isten félő, lelkes honleányokká váljanak, kik mint úttörők, világítsák be a nők pályáját s mutassák a helyes irányt, hogy követőik ne a nőemancipáció kiáltozói közé tévedjenek, hanem a munka áldást osztó pályájara lépjenek s melegítő napként boldogságot áraszszanak dolgos két kezükkel ama körben, hová sorsuk rendelni fogja». E nemes lelkesedéstől sugallt beszéd felhívó szózatként hangzik, hogy Magyarország többi nagy városaiban is alapítsanak a társadalom támogatásával háztartási iskolát azok, akik a jövő nemzedék boldogságát és boldogulását szívükön viselik. A példa kedvéért az új iskolának szervezetét főbb vonásaiban a következőkben ismertetjük. Az iskola két fő részre tagolódik: *főtanitási* folyamra és *kisegitőre.* A *főtanitási* folyam ismét két osztályra oszlik: *fehérnemű varró*-osztályra és *ruhavarró*-osztályra.

A *kisegitő* tanitásfolyam hat osztályra oszlik: 1. A *müvészeti* és *iparművészeti rajz*-osztály. Célja: a térérzék fejlesztése, iparművészeti tervezetek es dísztárgyak készítése, általában a művészet iránt a szépérzéket felkelteni és ápolni. Ebben az osztályban tanulja meg

a növendék a majolika-, agyag-, selyem-, bársony- és fatárgyak (dobozok, tányérkák stb.) festését, bőrpréselést, bársonyégetést stb. 2. *Kézimunka-osztály.* Célja: az összes művészi kézimunkák elkészítése. Ez osztályon lehet elsajátítani a csetneki csipke, a vert csipke (klöplizés) elkészítésének a módját. 3. *A háztartási-osztály.* Célja: kimutatni, mily szerepe van a nőnek ma a családban a megváltozott társadalmi és gazdasági viszonyok között; s rámutatni arra, hogy mily eszközökkel és miként tud hivatásának és kötelességének megfelelni. Itt megtanulják a leányok, hogyan kell a ruhákat gondozni, kitisztítani, mosni, vasalni, szappantfőzni stb. 4. *Az egészségtani-osztály* megismerteti a hallgatókat a nőknek és a leendő anyáknak egyaránt igen fontos egészségtani ismeretekkel: a betegápolással, gyermek neveléssel, a testápolással stb. 5. *A kertészeti-osztály* a virág- s kertápolás művészetébe vezeti be a virágszeretőket. 6. *Utolsó a főző-osztály.* Ezen osztály kiválóan nagy fontosságát ma, általános nagy drágaság és siralmas cselédmizériák sorában nem kell ismertetnünk.

A rövid ismertetés mindenkit meggyőzhetett arról, hogy a besztercebányai háztartási iskola igen fontos hivatást tölt be. Olyan hivatást, amely egy boldogabb jövőnek remek perspektiváját tárja elénk. Ebben a boldogabb jövőben kisebb lesz a luxus, de nagyobb a boldogság, csökkenik a fényűzés. de nő a megelégedés, a szeretet, az igaz emberszeretet, amelynek hiányát oly igen nagyon érezzük mindnyájan. *K. I.*

*

Női magántanár a bécsi egyetemen. *Marchet* osztrák kultuszminiszter megerősítette a bölcsészeti tanári karnak régebbi határozatát, amellyel *Richter* Eliza dr.-t a román filológia magántanárává választotta. Minthogy ezuttal először történt meg, hogy egy nőt hivtak meg magántanárnak, a kultuszminiszter a megerősítés előtt kikérte az összes egyetemi és akadémiai hatóságok véleményét erről a dologról. A beérkezett vélemények szerint az egyetemi és akadémiai hatóságok, különböző megszorításokkal csaknem valamennyien azon az állásponton voltak, hogy női asszisztensek az egyetemre bocsáthatók, míg a női magántanárok kinevezése ellen több egyetem és akadémia határozottan állást foglalt. A kultuszminiszter most kibocsátott rendeletében arra az elvi álláspontra helyezkedik, hogy a nők egyetemi magántanárok és később esetleg egyetemi tanárok is lehetnek, sőt egyetemi tisztséget is viselhetnek, mert ez természetes következése annak, hogy a nők immár megszerezhetik ez állások elnyerésének föltételéül szolgáló doktori fokozatot a bölcsészeti és orvosi fakultáson. De ki kell mutatniok a szükséges tudományos képzettséget és osztrák állampolgároknak kell lenniök. Állami tisztviselőknek a női asszisztensek és magántanárok nem tekinthetők és csak a tanári kar beleegyezésével tarthatnak a tanár távollétében előadásokat, vagy kurzusokat.

IRODALOM.

Az Egészség Könyvtára. Az *Országos Közegészségi Egyesület* könyvkiadó vállalatában *Gerlóczy* Zsigmond dr. szerkesztésében megjelenő, igazán uttörő és közhasznu könyvsorozatnak, «*Az Egészség Könyvtára*»-nak *harmadik* és *negyedik* kötete jelenik meg immár. A harmadik kötet dr. *Vámossy* Zoltánnak, a budapesti tudományegyetemen a méregtan tanárának egyenesen a nagyközönség számára irt munkája: *A mérgezésekről*, mely kimeritően tárgyalja a mérgezés felismerésére vonatkozó tudnivalókat; megismertet bennünket mérgezés esetén első teendőinkkel, az ellenszerekkel, a méreg eltávolitásának módjával; részletesen oktat ki a mérges vegyi termékekről: a maró savakról, lugokról, fémekről, gázokról, növényi s állati anyagokról s egyéb mérges vegyi keverékekről. *Vámossy* könyve megtanit azonkivül bennünket arra is, hogy egyes speciális esetekben mit tehetünk a beteg érdekében s bár maga a szerző ajánlja leghathatósabban, hogy mérgezési eseteknél azonnal gyors orvosi segélyről kell gondoskodnunk, mégis, könyve szinte nélkülözhetetlen minden családnál, mert addig is, mig az első segély megérkezik, sok gyakorlati és hasznos tanácscsal segiti elejét venni a nagyobb veszedelemnek. A hasznos könyvet a Franklin-Társulat adta ki; ára 2 korona.

Ugyancsak «*Az Egészség Könyvtára*»-ban, annak 4. köteteként jelent meg *Szegedy Maszák* Elemér dr. könyve is: *A tuberkulozisról.* Köztudomásu, hogy a tuberkulózis nem azok közé a betegségek közé tartozik, melyet maguk az orvosok le tudnának győzni, mert mindazt, a mit az orvostudomány a tuberkulózis pusztitásának csökkentésére eddig megállapitott, magának a nagyközönségnek kell megvalósitani. Igy tehát kétszeresen helyes, szükséges és fontos a közönségnek a tuberkulózisra vonatkozó felvilágositása, mert szinte minden embernek ismernie kell a védekezés módjait. Ezt a felvilágositást, a nélkülözhetetlen ismereteknek ezt a népszerű formában való közlését szolgálja *Szegedy-Maszák* Elemér dr. könyve, feladatához mérten tüzetesen felsorolva azokat a megállapodott ösmereteket, amelyeknek a köztudatban való meggyökerezése hasznos és szükséges. A vállalat szokott izléses köntösében megjelent könyvet a Franklin-Társulat adta ki; ára 1 korona.

*

Az énektanitás vezérkönyve. A *Néptanitók* (Népnevelők) *Könyvtára* 32. füzete gyanánt jelent meg *Köveskuti* Jenő áll. tanitóképző int. igazgató gyakorlati munkája: *Az énektanitás vezérkönyve,*

énektanárok, néptanitók és tanitónövendékek számára. A hézagpótló munka *Köveskuti: Az énektanitás módszertana* czimű könyvének gyakorlati része s mint ilyen, az ott hangoztatott általános elveknek megvalósitása. Célja, hogy a *szabatos éneklés* megtanitásának legegyenesebb s legrövidebb utját megmutassa a szakembereknek és a magyar tanitóságnak s ezt a célt ügyes módszerével, könnyű, világos előadásával el is éri. A rendeltetéséhez mérten praktikusan kiállitott könyvnek — melyet Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság adott ki — ára is felettébb olcsó; 1 korona, ugy, hogy minden tanitó és növendék könnyen megszerezheti.

*

Gyakorlati Utmutatás a Kozma-Somogyi-Szőllősi-Ember-féle *Első könyvem* cimű ABC-és és olvasókönyvéhez. Szerkesztette Szőllősi Jenő. Kiadja Lampel R. könyvkereskedése Budapesten, nyolc iv. Ára 3 korona. Amint a cimből látnivaló, ez a testes, vezérkönyv a Kozma-féle könyvekhez készült utmutató kiván lenni. A könyv gerincét az *előgyakorlatok* foglalják le. A szerző sok ügyességgel és pedagógiai é'eslátással *órákra felosztva* adja a kezdőgyakorlatokat, ugy hogy az a tanitó is, aki ma lép először az első osztály műhelyébe, a legnagyobb nyugalommal követheti a könyv utmutatásait. A leggondosabb feldolgozásban közli ugy a *hangoztatási*, mint az *irási* és *rajzolási* kezdőgyakorlatokat. Különösen érdekesek és a gyermek felfogásához mértek azok az uj mesék, amelyek a fonomimikai jeleket kisérik. Nem szabad említés nélkül hagynnnk, hogy e hasznos könyv nemcsak a *fonomimikai*, de a *hangoztatási módszer* szerinti előgyakorlatokat is nyujtja.